

Een onderzoek naar de bijdrage van Thuisonderwijsmaatjes op een betere ondersteuning van kinderen met een vluchtachtergrond in het onderwijs

Masterthesis Sociologie

Sarah Rhee – 2748065

s.d.j.rhee@student.vu.nl

1e beoordelaar: Maurice Crul

2^e beoordelaar: Inge Melchior

Datum: 3 juli 2023

19.414 woorden

Executive Summary

Het UNHCR-rapport meldt dat het aantal vluchtelingen wereldwijd onder het mandaat van de UNHCR nu op een recordhoogte van 20,4 miljoen staat, bijna een verdubbeling sinds 2012 (UNHCR, 2019). De stijgingen in Europa met betrekking tot vluchtelingen kunnen niet langer als tijdelijk worden beschouwd, maar als een blijvende situatie. Het is essentieel om de noodzaak en verantwoordelijkheid in elk land te erkennen en passende ondersteuning te bieden aan degenen die al zijn gevlucht en zich nu als vluchtelingen in Europa bevinden.

Kinderen met een vluchtachtergrond vormen een kwetsbare groep die extra aandacht nodig heeft. Onderzoek laat zien dat veel vluchtelingenkinderen onderpresteren op school in relatie tot hun klasgenoten. Zij hebben vaak geen sterk ondersteunend netwerk en ervaren moeilijkheden met het aanleren van een nieuwe taal en de aanpassing aan een nieuw land. Het project Thuisonderwijsmaatjes (TOMaatjes) van OpenEmbassy richt zich op het begeleiden van kinderen en ouders bij het schoolwerk en het bevorderen van de relatie tussen gezin en school. Het onderzoek heeft de bijdrage van het TOMaatjes project onderzocht en richt zich op de vraag hoe dit project kan bijdragen aan een verbeterde ondersteuning van vluchtelingenkinderen in het onderwijs.

De resultaten van dit onderzoek laten zien dat dat veel kinderen moeite hebben met de taal, wat leidt tot beperkte woordenschat, problemen met begrijpend lezen en spelling en moeilijkheden in andere vakken zoals rekenen. Ook missen sommige kinderen inzicht in het Nederlandse schoolsysteem en carrièremogelijkheden wat hun toekomst perspectief kan belemmeren. De beperkte ondersteuningsmogelijkheid van ouders speelt een cruciale rol bij de achterstand van deze kinderen, vanwege taalbarrières, onbekendheid met het schoolsysteem en andere verantwoordelijkheden. Het TOMaatjes-project heeft volgens de ouders en maatjes positieve effecten op de taalontwikkeling, hun zelfvertrouwen en de schoolprestaties van de kinderen. Sommige maatjes bieden ook sociaal-emotionele steun, waarbij zij echt een diepere connectie met het kind hebben opgebouwd. Verder is gebleken dat de relatie en het contact tussen ouders en de school over het algemeen goed verloopt, met uitzondering van taalbarrières. Er is echter weinig samenwerking tussen ouders en school, wat de rol van de maatjes als cultuurbrug tussen ouders en school beperkt. Ouders hebben moeite met het begrijpen van het Nederlandse schoolsysteem, wat soms extra uitdagingen met zich meebrengt. Sommige maatjes spelen een belangrijke rol bij het vergroten van het begrip van het schoolsysteem bij ouders en kinderen. De maatjes spelen niet direct een rol bij het ondersteunen van ouders in de schoolwerkzaamheden van hun kinderen. Ze richten zich voornamelijk op het ondersteunen van de kinderen zelf. Wel spelen de maatjes een rol in de overdracht van culturele kennis aan zowel de kinderen als de ouders. Hierdoor vergroten zij de kennis en betrokkenheid van ouders waardoor zij beter kunnen aansluiten bij de loopbaan van hun kind. Op deze manier kunnen zij in plaats van een inhoudelijke, een meer motiverende en ondersteunende rol aannemen.

Voor OpenEmbassy kunnen enkele implicaties worden gedaan als het gaat om het inzetten van ervaren maatjes als ervaringsdeskundigen. Voor sommige maatjes geldt dat zij een vertrouwensrelatie met het kind opbouwen waarin zij naast ondersteuning in de schoolwerkzaamheden ook sociaal-emotionele steun geven. Ook fungeren sommige maatjes nadat de vertrouwensrelatie is opgebouwd als een zogeheten cultuurbrug. Maatjes zouden toegang moeten krijgen tot ondersteuning en feedbackmechanismen vanuit OpenEmbassy. Door regelmatige supervisie, intervisiebijeenkomsten en trainingssessies kunnen maatjes hun ervaringen delen, advies krijgen en van elkaar leren. Dit kan helpen bij het ontwikkelen van vaardigheden die hen in staat stellen ook zo'n vertrouwensrelatie met het kind op te bouwen. Wat betreft beleidsimplicaties en maatschappelijke toepassingen, wordt aanbevolen dat beleidsmakers zich richten op het verbeteren van taalonderwijsprogramma's en het bieden van extra ondersteuning aan vluchtelingenkinderen om hun taalvaardigheid en schoolprestaties te verbeteren. Andere organisaties en scholen kunnen zich ook meer richten op het aanbieden van taalondersteuning, zoals taallessen en conversatiepartners. Beleidsmaatregelen kunnen daarnaast gericht zijn op het verstrekken van informatie en hulp aan ouders, evenals initiatieven om ouders actiever te betrekken bij het onderwijs van hun kinderen. Het wordt ook voorgesteld om mentorprogramma's uit te breiden en te ondersteunen, evenals het trainen en inzetten van cultuurmakelaars of mentoren om vluchtelingenkinderen en ouders te ondersteunen bij het onderwijssysteem en de algemene begeleiding rondom het navigeren door een nieuw land.

Inhoudsopgave

Executive Summary	2
Inhoudsopgave.....	4
1. Inleiding	6
1.1 Maatschappelijke en wetenschappelijke relevantie	7
1.2 Leeswijzer.....	8
2. Theoretisch kader.....	9
2.1 Integratie van vluchtelingenkinderen in het onderwijs.....	9
2.2 Ouderparticipatie op scholen	10
2.3 Mentor als onderwijsondersteuner en cultuurbrug	10
3. Methodologie	13
3.1 Onderzoeksontwerp	13
3.2 Onderzoeksgroep en sampling.....	13
3.3 Analysemethoden.....	15
3.4 Kwaliteitswaarborging.....	15
3.5 Datamanagementplan en ethiek.....	17
3.6 Beperkingen en risico's	18
3.7 Reflectie op eigen positie.....	19
4. Resultaten.....	20
4.1 Achterstand vluchtelingenkinderen	20
4.2 Beperkte ondersteuningsmogelijkheid voor ouders.....	23
4.3 Bijdrage van TOMaatjes.....	25
4.3.1 Sociaal-emotionele steun.....	28
4.4 Rol van de cultuurbrug	29
5. Conclusie & Discussie	34
5.1 Resultaten aan de hand van de deelvragen	34
5.2 Het maatje als vertrouwenspersoon en cultuurbrug.....	37
5.3 Implicaties en maatschappelijke toepassing	39

5.4 Tekortkomingen en mogelijk vervolgonderzoek.....	40
Literatuurlijst	42

1. Inleiding

In 2015 was er een enorme piek in het aantal vluchtelingen dat naar Nederland kwam vanwege de oorlog in Syrië. De basisschool in het stadje Bloemendaal stond voor een grote uitdaging. Ahmad, een tienjarige jongen uit Syrië, was een van de nieuwkomers. Hij voelde zich verloren in het nieuwe land, begreep niets van de taal en van het Nederlandse onderwijssysteem. Zijn ouders net zo min, en zaten dan ook met hun handen in het haar. Tot Ahmad's ouders via andere ouders op de school van Ahmad in aanraking kwamen met het Thuisonderwijsmaatjes-project. Anna, een gepensioneerd leraar, werd Ahmad's TOMaatje. Ze hielp hem met huiswerk, legde moeilijke woorden uit en leerde hem over de Nederlandse cultuur. Ook ondersteunde Anna Ahmad's ouders in het uitleggen van het Nederlandse schoolstelsel en hielp hen bij het interpreteren van Ahmad's rapport. Langzaam begon Ahmad op te bloeien. Dankzij Anna en het TOMaatjes project krijgt Ahmad de kans om zijn onderwijspotentieel te realiseren en kan hij op een goede manier zijn nieuwe leven in Nederland opbouwen.

Volgens het COA (z.d.) vormen kinderen met een vluchtachtergrond een kwetsbare groep die extra aandacht nodig heeft, zo ook op school. Onderzoek laat zien dat veel vluchtelingenkinderen onderpresteren op school in relatie tot hun klasgenoten (Rutter, 2004). Kinderen met een vluchtachtergrond hebben vaak geen goed vangnet. De ouders van de kinderen spreken de taal niet en hebben niet genoeg kennis van het Nederlandse onderwijssysteem en de rol die van hen wordt verwacht. Hierdoor kunnen zij minder goed ondersteunen in de schoolwerkzaamheden van het kind (Pharos, 2022a). Voor de aanpassing van vluchtelingenkinderen op school is het van belang dat ouders hen ondersteunen in de schoolwerkzaamheden (Adams-Ojugbele et al., 2020). Het versterken van de relatie tussen de families en scholen is dus erg belangrijk. Meerdere studies tonen aan dat er een verband is tussen betrokkenheid van de ouders in scholen en de schoolprestaties van kinderen (Yohani, 2011). Daarnaast worden vluchtelingenkinderen zelf ook in hun gastlanden geconfronteerd met uitdagingen. Onder kinderen met een vluchtelingenachtergrond is er sprake van een aanzienlijke leerachterstand in het basisonderwijs (SCP, 2005). Door hun taalachterstand krijgen ze via het onderwijs onvoldoende kansen om hun onderwijspotentieel te realiseren (Onderwijsraad, 2017). Daarnaast ondervinden zij moeilijkheden en uitdagingen bij het navigeren door hun nieuwe onderwijsomgeving wat invloed heeft op hun algemeen welzijn (Yohani, 2011).

Voor vluchtelingengezinnen vergt de aanpassing aan hun nieuwe omgeving en het leren van de plaatselijke taal veel inzet en onzekerheid (Adams-Ojugbele et al., 2020). OpenEmbassy is een organisatie die zich al jaren inzet om nieuwkomers vlot, zinnig en gelijkwaardig hun weg te laten vinden in Nederland. Zoals zij ook schrijven kennen nieuwkomers de Nederlandse taal en samenleving onvoldoende waardoor ze nog geen financiële, sociale of professionele buffers hebben opgebouwd. Om deze reden hebben zij het project *Thuisonderwijsmaatjes* (hierna te noemen TOMaatjes) opgezet om kinderen en ook ouders te begeleiden met het schoolwerk. Dit is niet alleen gericht op bijles maar ook op het bieden van ondersteuning in de relatie tussen het gezin en de school met als doel de

verheldering van de communicatie, het afstemmen van het contact en expliciteren van de behoefte van het kind (OpenEmbassy, 2022). Verschillen in cultuur kunnen een negatieve invloed hebben op leerprocessen van minderheids- en migrantengroepen. Migranten hebben hun eigen gedeelde culturele inzichten en praktijken, die voor hen even waardevol zijn als de culturele inzichten en praktijken waardevol zijn voor leden van de ontvangende landen (Bekerman & Geisen, 2011). Uit studie van Yohani (2011) blijkt dat zogenaamde *cultuurmakelaars* kunnen helpen bij het overbruggen van culturele kloven om samenwerking tussen scholen en gezinnen aan te moedigen. Buiten dat de TOMaatjes ondersteunen in het schoolwerk van de kinderen nemen zij ook min of meer de rol van een cultuurmakelaar op zich, door de relatie tussen de school en het gezin te bevorderen. Dit alles met als doel om bij te dragen aan een betere ondersteuning van vluchtelingenkinderen in het onderwijs. Dit onderzoek zal gebruik maken van de volgende hoofdvraag:

“Hoe kan het TOMaatjes project bijdragen aan een betere ondersteuning van vluchtelingenkinderen in het onderwijs?”

Aan de hand van de volgende deelvragen zal er antwoord worden gegeven op deze hoofdvraag:

- Hoe zijn de resultaten van vluchtelingenkinderen vooruit gegaan sinds zij worden ondersteund door een TOMaatje volgens de ouders en de maatjes?
- Hoe dragen de TOMaatjes bij aan een betere relatie tussen de ouders en de school en een beter begrip van het schoolsysteem?
- Op welke manier kunnen ouders door het TOMaatjes-project beter ondersteunen in de schoolwerkzaamheden van het kind?

1.1 Maatschappelijke en wetenschappelijke relevantie

Volgens het UNHCR-rapport is de totale wereldwijde vluchtelingenpopulatie onder het mandaat van de UNHCR nu op het hoogste niveau dat ooit is geregistreerd, namelijk 20,4 miljoen. Dit is bijna een verdubbeling sinds 2012, toen de totale wereldwijde vluchtelingenpopulatie 10,5 miljoen bedroeg (UNHCR, 2019). De snelle stijgingen van de laatste jaren in Europa met betrekking tot vluchtelingen die vluchten voor oorlog of moeilijke levensomstandigheden kunnen niet meer gezien worden als iets tijdelijks en is iets dat zich zal vestigen. Degenen die al gemigreerd zijn en vluchteling zijn in heel Europa hebben passende steun nodig om hun leven voort te zetten. Het is dus belangrijk de noodzaak en de verantwoordelijkheid in elk land te erkennen. Het vermogen van scholen om onmiddellijke en passende steun te verlenen blijkt van cruciaal belang te zijn om een vlot huisvestingsproces te bevorderen en de vestiging, veiligheid en beveiliging van kinderen te garanderen (Dovigo et al., 2020). Ontoereikende onderwijssteuning kan gevolgen hebben voor de leerprestaties van vluchtelingenkinderen, maar ook voor hun coping strategieën en veerkracht. Hierdoor kunnen hun toekomstperspectieven op het gebied van werkgelegenheid en sociaaleconomische status worden

ondermijnd, waardoor de sociale uitsluiting van vluchtelingenkinderen toeneemt (Block et al., 2014). Dit maakt dit onderzoek maatschappelijk zeer relevant.

Er is al veel onderzoek gedaan naar hoe integratie van vluchtelingenkinderen kan worden bevorderd. Er wordt hierbij echter vaak gefocust op een achterstand door psychosociale aspecten, lage sociaaleconomische klasse of een stressvolle thuissituatie (Pharos, 2022b). Beleidsrelevant onderzoek naar vluchtelingenkinderen vanuit een onderwijsperspectief is beperkt, gefragmenteerd en casus specifiek (Cerna, 2019). Rutter (2006) stelt dat dit heeft geleid tot een eenzijdige manier van begrijpen van de situatie van vluchtelingenkinderen en hun families, waarbij een sterke focus wordt gelegd op trauma-ervaring. In dit onderzoek wordt daarom specifiek vanuit een onderwijsperspectief gekeken hoe integratie van vluchtelingenkinderen kan worden bevorderd. Hoewel het concept van een mentor of maatje ter ondersteuning van jongeren op school al breed is onderzocht (Bastiaanssen et al., 2021), is er niet veel onderzoek gedaan waarin dit is toegepast bij vluchtelingenkinderen. Zoals hierboven beschreven hebben vluchtelingenkinderen extra aandacht nodig en presteren zij onder ten opzichte van klasgenoten zonder vluchtachtergrond. Hierdoor wordt verwacht dat zij nog meer baat hebben bij onderwijsondersteuning en worden er ook andere resultaten verwacht voor deze specifieke doelgroep. Daarnaast is er buiten het onderzoek van Yohani (2011) waarin zij het concept *cultuurmakelaar* bespreken niet veel onderzoek gedaan naar het effect van een intermediair tussen de school en families ter bevordering van de schoolresultaten van vluchtelingenkinderen. In dit onderzoek wordt daarom ook de functie van TOMaatjes als overbruggende factor in cultuurverschillen onderzocht.

1.2 Leeswijzer

Het onderzoek is als volgt opgebouwd. In hoofdstuk 2 worden de belangrijkste theoretische concepten voor dit onderzoek behandeld. De integratie van vluchtelingenkinderen in het onderwijs, ouderparticipatie op scholen en het concept van een mentor als onderwijsondersteuner en cultuurbrug worden besproken. In hoofdstuk 3 wordt de gehanteerde methode voor het onderzoek beschreven. Hoofdstuk 4 richt zich op de onderzoeksresultaten, waarin de resultaten beschreven zijn aan de hand van de vier belangrijkste thema's die naar voren zijn gekomen in dit onderzoek. In hoofdstuk 5 wordt tot slot de conclusie en de discussie behandeld, waarin analyses worden gedaan en wordt gereflecteerd op mogelijke beperkingen van het onderzoek.

2. Theoretisch kader

In dit theoretisch kader zal allereerst worden ingegaan op de integratie van vluchtelingenkinderen in het onderwijs en wat hierbij komt kijken. Vervolgens wordt besproken wat het belang is van ouderparticipatie op scholen bij de integratie van vluchtelingenkinderen en welke moeilijkheden ouders ervaren bij het participeren. Tot slot wordt de rol en het belang van een mentor als onderwijsondersteuner en cultuurbrug voor vluchtelingenkinderen en ouders besproken.

2.1 Integratie van vluchtelingenkinderen in het onderwijs

Een goede integratie van vluchtelingenkinderen in het onderwijs is erg belangrijk voor hun studieresultaten en hun sociaal en emotioneel welzijn (Cerna, 2019). Gastsamenlevingen staan voor meerdere uitdagingen bij het bevorderen van de integratie van vluchtelingenkinderen en -jongeren in het onderwijs (Cerna, 2019). De eerste uitdaging voor gastlanden is het bieden van toegang tot onderwijs aan vluchtelingenkinderen (Pastoor, 2016). Toegang tot onderwijs en inschrijvingspercentages worden vaak beschouwd als indicatoren van de integratie van vluchtelingen (UNHCR, 2017). Toch is de toegang tot onderwijs voor vluchtelingenkinderen beperkt. Wereldwijd gaat 91% van de kinderen naar de basisschool, terwijl slechts 61% van de vluchtelingenkinderen dat doet (UNHCR, 2017). Daarnaast is het ontwikkelen van onderwijsbeleid en -praktijken die inspelen op de behoeften van vluchtelingenleerlingen en hun integratie in scholen en samenlevingen op middellange tot lange termijn bevorderen een uitdaging (Pastoor, 2016). Volgens Essomba (2017) zijn onderwijssystemen vaak niet goed voorbereid op het ontvangen van asielzoekers en vluchtelingen. De schoolprogramma's voorzien vaak niet in de basistaalvaardigheden en sociale vaardigheden die vluchtelingen nodig hebben. Er moet volgens Nonchev & Tagarov (2012) dan ook speciale aandacht worden besteed aan onderwijsprogramma's voor vluchtelingenkinderen waarin er rekening wordt gehouden met hun specifieke behoeften. Zo hebben vluchtelingenleerlingen vaak onderbroken onderwijs meegemaakt of een zeer beperkte onderwijservaring (Crul et al., 2017). Er zijn hierdoor lacunes in de cognitieve en taalvaardigheden van kinderen van vluchtelingen als gevolg van de verstoring van hun schoolloopbaan in hun land van herkomst en tijdens hun - soms lange - reis naar het land van bestemming. Zij moeten in hun land van herkomst een nieuwe taal leren beheersen, zich aanpassen aan een nieuw curriculum en soms ook aan een nieuwe leerstijl (Crul et al., 2017).

Met het concept onderwijsintegratie wordt in dit onderzoek een brede waaier van mogelijke vormen van integratie in het onderwijs verstaan. Dit omvat het leren van de taal en andere vaardigheden die van belang zijn op de basisschool en het aanpassen aan de schoolcultuur en bijbehorend schoolgedrag. Volgens Cerna (2019) is taal een belangrijke factor die de integratie van vluchtelingen kan bevorderen of belemmeren. Het is een belangrijk aspect voor het goed kunnen presteren op school. Nonchev & Tagarov (2012) beschrijven dat opleiding in de taal van het gastland van cruciaal belang is voor succesvolle integratie en academische prestaties van vluchtelingen- en

asielzoekerskinderen. Volgens hen zou het dan ook een centraal onderdeel moeten vormen van het kleuter- en schoolonderwijs en is het belangrijk dat kinderen de taal van het gastland zo vroeg mogelijk beheersen (Nonchev & Tagarov, 2012). Daarnaast moeten vluchtelingenkinderen zich aanpassen aan een nieuwe onderwijssysteem en een nieuwe schoolcultuur. Er kunnen moeilijkheden ontstaan vanwege verschillende normen en verwachtingen met betrekking tot het schoolgedrag van een leerling, die mogelijk afwijken van die in hun thuisland (Cerna, 2019).

2.2 Ouderparticipatie op scholen

Volgens Zengin & Atas-Akdemir (2020) speelt de samenwerking tussen school en ouders een belangrijke rol bij het aanpassingsproces van vluchtelingenkinderen aan scholen en het onderwijssysteem. Betrokkenheid van ouders bij het onderwijs van hun kinderen kan helpen bij het vergaren van hogere schoolresultaten (Zengin & Atas-Akdemir, 2020). Onderzoek van Jeynes (2005) toont dit ook aan. De academische prestaties van de leerlingen van wie de ouders betrokken waren bij hun onderwijs, waren aanzienlijk hoger dan die van leerlingen van wie de ouders niet betrokken waren. De soorten betrokkenheid die het meeste effect hadden, waren ouders die met hun kinderen lazen, communiceerden met leraren, schoolevenementen bijwoonden, actief waren in het programma van toetsing en afsluiting, vrijwilligerswerk deden op school en thuis toezicht hielden op het schoolwerk (Thomas, 2016).

Onderzoek dat in gaat op de verwachting van het Deense onderwijssysteem als het gaat om de samenwerking tussen ouders en scholen is dat zij nauw met elkaar samenwerken en communiceren om de beste voorwaarden voor de gezamenlijke opvoeding van kinderen tot stand te brengen (Dovigo et al., 2020). Echter is het gezien de omstandigheden waarmee nieuw aangekomen gezinnen te maken hebben (gebrekkige taalvaardigheid, beperkte kennis van de plaatselijke voorschriften en praktijken, veelvuldige eisen van de institutionele instanties) vaak onduidelijk hoe deze samenwerking moet worden ontwikkeld en beheerd, zowel voor de ouders maar ook voor de scholen (Dovigo et al., 2020). Ouders ondervinden veel moeilijkheden om zich vertrouwd te maken met de cultuur van het nieuwe onderwijssysteem (Cerna, 2019) en het is hen niet duidelijk welke rol van hen wordt verwacht in relatie tot het onderwijssysteem (Thomas, 2016).

2.3 Mentor als onderwijsondersteuner en cultuurbrug

Sociale netwerken rond gezinnen zijn onmisbaar voor het opvoeden en opgroeien van jongeren en voor het versterken van de eigen kracht. Hierbij wordt uitgegaan van de eigen verantwoordelijkheid en de eigen mogelijkheden van jongeren (Bastiaanssen et al., 2021). Hoe steviger het sociale netwerk van een gezin of jongere, des te groter de kans dat zij grip houden op hun leven (Ince, Van Yperen & Valkestijn, 2018). Uit onderzoek is gebleken dat mentor- en maatjesprogramma's kunnen worden ingezet om veerkracht van jongeren te versterken en positieve ontwikkeling te stimuleren (Dekker, Van Straaten & Kaddouri, 2013). Volgens Bastiaanssen et al. (2021) variëren de definities van

personen die als mentor of maatje zijn aangesteld in de literatuur. Zo helpen bij mentorprojecten de vrijwilligers jongeren met hun schoolvorderingen, huiswerk of het vinden van een stage of baan. Bij maatjesprojecten bieden vrijwilligers sociaal-emotionele steun, doen ze aan eenzaamheidsbestrijding of halen ze iemand uit een isolement.

Uit een reviewstudie van DuBois et al. (2011) waarbij 73 mentorprogramma's zijn geëvalueerd blijkt dat de inzet van mentoren positief kan bijdragen aan gedrag, sociale ontwikkeling, emotionele ontwikkeling en schoolprestaties. Een andere reviewstudie door Van Dam et al. (2018) waar onder andere is gekeken naar of de aanwezigheid van een informele mentor kan bijdragen aan betere uitkomsten bij jongeren op het domein academisch- en beroepsmatig functioneren blijkt dat de aanwezigheid van een natuurlijke mentor significant samenhangt met positieve ontwikkelingsuitkomsten. Een Nederlandse studie waarin is gekeken naar de opbrengsten van mentorpraktijken onder 196 mentoren en 122 mentees laat ook zien dat deelname de schoolprestaties stimuleert en hulpvragers meer vertrouwen hebben in de toekomst (Dekker, Van Straaten & Kaddouri, 2013).

Het inzetten van mentoren kan gericht zijn op een specifieke doelgroep, zoals jongeren met een migratieachtergrond (Bastiaanssen et al., 2021). Thomas (2016) beschrijft een programma in de VS waarbij een vluchtelingstudent wordt gekoppeld aan een in de VS geboren student. De in de VS geboren student fungeert als "buddy" en helpt assimilatie van de vluchtelingenstudent te bevorderen door samen Engels te oefenen, huiswerk te maken en hem of haar de normen van de school te leren. In een andere studie (Cerna, 2019) waarin Soedanese vluchtelingen op middelbare scholen in Australië werden geanalyseerd werden zij geholpen door een Soedanese leraarshulp. De leraarshulp fungeerde als rolmodel en vormde een taal- en cultuurbrug tussen leerlingen, leraren en ouders. Daarnaast kregen de leerlingen regelmatige individuele toegang tot adviseurs. Uit de bevindingen van het onderzoek bleek dat de leerlingen aanzienlijk vooruitgang boekten in hun Engelse taalontwikkeling (Cerna, 2019).

Zoals eerder beschreven is samenwerking tussen gezinnen en scholen van vitaal belang bij de aanpak van de schoolbehoeften van kinderen (Yohani, 2011). Met name bij nieuwkomersgezinnen die geconfronteerd worden met culturele en taalverschillen. Externe cultuurmakelaars zouden scholen en gezinnen kunnen ondersteunen om een succesvolle aanpassing aan de school te waarborgen. Zij kunnen helpen bij de overdracht van culturele kennis om de communicatie, praktijk of relaties te verbeteren. Cultuurmakelaars kunnen optreden als een soort mentor waarbij zij een aantal activiteiten ondernemen om multiculturele gezinnen en scholen voor te lichten en bij te staan. Zo kunnen zij vertaaldiensten aanbieden om ervoor te zorgen dat scholen en gezinnen elkaar begrijpen zonder de belemmering van taalproblemen. Daarnaast kunnen makelaars ouders en leerlingen ook helpen bij het navigeren en interpreteren van het reguliere onderwijssysteem. Ook kunnen cultuurmakelaars schoolbestuurders en leerkrachten informeren over culturele praktijken overtuigingen van het

nieuwkomersgezin, en manieren aandrigen om op een positieve en productieve manier met deze verschillen om te gaan (Yohani, 2011).

3. Methodologie

In dit hoofdstuk worden de methoden uiteengezet die zijn gebruikt voor dit onderzoek. Allereerst zal er worden ingegaan op de keuze van het onderzoeksdesign. Daarna zullen de keuzes die gemaakt zijn wat betreft de onderzoeksgroep, sampling en de analysemethoden besproken worden. Vervolgens zal de kwaliteitswaarborging voor dit onderzoek worden behandeld waarna het datamanagementplan en de ethische verantwoording worden besproken. Tot slot worden de beperkingen en risico's van dit onderzoek aangehaald.

3.1 Onderzoeksontwerp

Aan de hand van kwalitatief onderzoek is getracht de belevingswereld van de onderzochte personen te begrijpen (Verhoeven, 2018). Het onderzoek is interpretatief van aard omdat de context van de onderzochte situatie belangrijk is. Daarnaast is het onderzoek zowel inductief als deductief van aard. Inductief omdat er tijdens en na afloop van de dataverzameling gegevens werden verzameld waarna de theorie ontstond. Ook werd er deels deductief te werk gegaan omdat er op basis van bestaand onderzoek over de *sentisizing concepts* onderwijsintegratie, ouderparticipatie op scholen en mentoren is na gegaan of de theorieën ook geldig zijn in deze onderzoekssituatie (Verhoeven, 2018). De *sentisizing concepts* gaven al een bepaalde richting omdat er op die manier kon worden gelet op bepaalde aspecten van de bovengenoemde concepten in de te onderzoeken werkelijkheid (Smaling, 2021).

Om de belevingswereld van de onderzochte personen te begrijpen zijn er interviews uitgevoerd. Er zijn in totaal 16 semigestructureerde interviews afgenomen met zowel de ouders van de vluchtelingenkinderen als de TOMaatjes. Bij de semigestructureerde interviews werden er zowel open als gesloten vragen gesteld. De onderwerpen en de belangrijkste vragen liggen bij dit soort onderzoek vast, maar er kan ook vanaf geweken worden zodat de natuurlijke gang van het gesprek niet verstoord wordt (Boeije et al. 2009). Er is hierbij gebruikt gemaakt van een topiclijst (zie bijlage I). Tijdens de semigestructureerde interviews werd door middel van *probing* goed doorggevraagd waarbij de respondent aangemoedigd werd meer te vertellen in de richting van de *sentisizing concepts* (Bryman, 2016). Op deze manier werd de betekenis van de *sentisizing concepts* voor dit onderzoek en de verbanden hiertussen achterhaald.

3.2 Onderzoeksgroep en sampling

Onder de doelgroep van dit onderzoek vallen vluchtelingenkinderen en -ouders en de TOMaatjes. Vluchtelingenkinderen worden in dit onderzoek gespecificeerd als kinderen met een vluchtachtergrond tussen de 6 en 13 jaar die zich op de basisschool bevinden (OpenEmbassy, 2022). Dit is de leeftijdsgrens die OpenEmbassy hanteert voor het TOMaatjes-project onder vluchtelingenkinderen. De term “vluchteling” verwijst naar mensen die met succes asiel hebben aangevraagd en die als

vluchteling bescherming hebben gekregen. Het verdrag van Genève uit 1951 waarin bepaald is wie als vluchteling erkend moet worden definiëren een vluchteling als volgt: “een persoon die zich uit gegronde vrees voor vervolging wegens zijn ras, godsdienst, nationaliteit, het behoren tot een bepaalde sociale groep of zijn politieke overtuiging, buiten het land bevindt waarvan hij de nationaliteit bezit en de bescherming van dat land niet kan of, uit hoofde van bovenbedoelde vrees, niet wil invoeren; of die, indien hij geen nationaliteit bezit en zich buiten het land bevindt waar hij vroeger zijn gewone verblijfplaats had, daarheen niet kan of, uit hoofde van bovenbedoelde vrees, niet wil terugkeren” (Cerna, 2019). Alle kinderen in Nederland hebben recht op onderwijs, zo ook kinderen van asielzoekers. Zij gaan dan ook zo snel mogelijk naar school, in ieder geval binnen drie maanden nadat ze in Nederland zijn aangekomen. (Ministerie van Justitie en Veiligheid, 2020). Vanaf vijf jaar gaat de leerplicht in en moeten kinderen (dus ook die van asielzoekers) verplicht naar de basisschool (Ministerie van Algemene Zaken, 2021). Veel van de gezinnen die aangesloten zitten bij OpenEmbassy zijn afkomstig uit Syrië. Sommige kinderen wonen sinds zij heel jong zijn al in Nederland, anderen zijn hier net één a twee jaar. De meeste kinderen van de ouders die zijn geïnterviewd zitten op een reguliere basisschool. Enkelen zitten op een NT2 school (een school die specifiek is gericht op het onderwijzen van Nederlands als tweede taal aan anderstalige volwassenen of kinderen). De kinderen zelf zijn vanwege ethische overwegingen niet geïnterviewd. Om die reden zijn er met zowel de ouders als de TOMaatjes interviews afgenomen. Er zijn in totaal zestien interviews afgenomen, waarvan negen met de maatjes en zeven met de ouders.

De doelgroep TOMaatjes bestaat uit ervaren Nederlanders die in Nederland geboren zijn of hier al lange tijd wonen (OpenEmbassy, 2022). De maatjes die zijn geïnterviewd waren zowel jonge mensen die nog studeerden of net aan werk waren als oudere mensen die nog werkten of de pensioenleeftijd al hadden bereikt. Vier van de negen maatjes waren jonger (rond de twintig, en vijf maatjes waren wat ouder (tussen de 50 en 70 ongeveer). De maatjes waren zowel mannen als vrouwen (drie om zes) en de meesten waren al langere tijd werkzaam als TOMaatje (één á twee jaar). Veel maatjes hebben ook ervaring in andere maatschappelijke projecten en het doen van ander vrijwilligerswerk, en twee van hen hebben een migratieachtergrond. Daarnaast begeleiden de meeste maatjes meerdere kinderen, zoals een broertje en een zusje, of hebben zij in het verleden meerdere kinderen begeleid. Veel maatjes bij OpenEmbassy hebben daarnaast een achtergrond in het basisonderwijs en passen deze kennis toe in het maatjesproject. Bij de maatjes van dit onderzoek was dit echter niet het geval. Van drie maatjes die zijn geïnterviewd zijn ook de bijbehorende ouders van het kind dat zij begeleiden geïnterviewd. Dit zorgde voor een vollediger beeld van de match, omdat er goed doorgevraagd kon worden op basis van bestaande voorkennis. Zie bijlage II voor een volledig overzicht van de respondenten met bijbehorende kenmerken.

De toegang tot de doelgroep van dit onderzoek werd verkregen via OpenEmbassy. Via hen werd toegang verleend tot het systeem waarin alle vrijwilligers en deelnemers (kinderen en ouders) staan. In de lijst van vrijwilligers zijn willekeurig mensen geselecteerd en mails gestuurd of zij wilden

meewerken aan het onderzoek. OpenEmbassy heeft geholpen met het aandragen van de ouders voor het onderzoek. Zij waren moeilijker om te bereiken en niet erg gewillig om mee te werken. Zo waren zij sceptisch over het onderzoek en vonden zij het spannend om mee te doen. Ook is er binnen OpenEmbassy een medewerker die heeft gefungeerd als tolk voor de interviews met de ouders.

3.3 Analysemethoden

De data is op een iteratieve manier geanalyseerd. Bij iteratief onderzoek houdt de onderzoeker afwisselend rekening met bestaande theorieën en onderzoeksinteresse aan de ene kant, en met opkomende kwalitatieve gegevens aan de andere kant. De onderzoeker kan op deze manier eerst een algemeen idee bepalen, dan bekijken wat er allemaal speelt in de te onderzoeken werkelijkheid en dan geleidelijk aan specifieker worden over de te bestuderen verschijnselen (Tracy, 2013).

De data is geanalyseerd aan de hand van het programma Atlas.Ti. Op basis van een algemeen beeld dat is opgedaan na de interviews is er een mindmap (Zie bijlage III) gemaakt om de grote hoeveelheid informatie te structureren. Op basis van deze mindmap is er begonnen met de eerste fase van het codeerproces, open codering. Deze primaire-cyclus codering begint met een onderzoek van de gegevens en het toekennen van woorden of zinnen die de essentie ervan weergeven (Tracy, 2013). Aan de hand van de constante vergelijkingsmethode van Charmaz (2014) is de verschillende data die op dezelfde code van toepassing zou kunnen zijn met elkaar vergeleken. Hierdoor omvatte de open code meerdere delen uit de transcripten van de respondenten. Door de mindmap die vooraf aan het codeerproces was opgesteld heeft het axiale codeerproces redelijk tegelijkertijd met het open codeerproces plaatsgevonden. Zo is er vanaf het begin al geprobeerd om structuur aan de codes toe te kennen omdat er vooraf al bepaalde thema's waren bepaald in de mindmap. Het proces van open codering was op die manier dus enigszins beperkt op basis van de mindmap. Wel werden er door wat uit de data naar voren kwam aanpassingen gedaan aan de mindmap. Deze inductieve benadering heeft geresulteerd in een definitieve mindmap die de essentie van de interviews weergeeft. De codeboom (zie bijlage IV) die is ontstaan komt dan ook voor een groot deel overeen met de mindmap.

Voor het resultatenhoofdstuk zijn niet alle codes uit de codeboom en de mindmap gebruikt. Zo is er op een deductieve manier gekeken naar de vooropgestelde hoofdvragen en deelvragen die aan de hand van het theoretisch kader waren geformuleerd. Aan de hand van die hoofd- en deelvragen is er een focus aangebracht in de data die uiteindelijk voor het resultaten hoofdstuk is gebruikt. Wel zijn er door de manier waarop de mindmap is opgesteld en de inductieve manier van coderen codes naar voren gekomen die via een deductieve benadering niet aan het licht waren gekomen. Deze inductieve aanpak heeft gezorgd voor een alternatieve kijk op het onderwerp.

3.4 Kwaliteitswaarborging

Er is op diverse manieren geprobeerd de kwaliteit van het onderzoek te waarborgen. Volgens Van Burg (2011) is een kwalitatief hoogstaand onderzoek *valide* (ofwel geldig) en *betrouwbaar*. De

specifieke invulling van deze criteria hangt af van het type onderzoek. Zo worden validiteit en betrouwbaarheid in kwantitatief onderzoek op een andere manier gewaarborgd dan in kwalitatief onderzoek.

Volgens Tracy (2013) verwijst betrouwbaarheid in kwalitatief onderzoek naar de consistentie van de bevindingen of de resultaten. Met andere woorden, als hetzelfde onderzoek door een andere onderzoeker zou worden uitgevoerd, zouden zij vergelijkbare resultaten moeten krijgen. Tracy (2013) suggereert dat de consistentie kan worden vergroot door de methoden, technieken en procedures duidelijk te documenteren, en door ervoor te zorgen dat deze tijdens het onderzoek consequent worden gevolgd. Ook moet er veel aandacht worden besteed aan de details van de gegevensverzameling en -analyse. Om de betrouwbaarheid in dit onderzoek te waarborgen zijn de keuzes van de onderzoeker wat betreft methoden, technieken en procedures duidelijk gedocumenteerd zodat het duidelijk is welke keuzes de onderzoeker heeft gemaakt en waarom. Er is daarnaast gebruik gemaakt van een topiclijst bij het afnemen van de semigestructureerde interviews. Op deze manier is de gegevensverzameling op een consequente manier uitgevoerd. De topiclijst vormde de basis van de vragen die aan iedere respondent werden gesteld. Bij elk interview kon door middel van deze topiclijst dezelfde structuur worden aangehouden, wat bij heeft bijgedragen aan de betrouwbaarheid van het onderzoek (Boeije, 2010). Daarnaast is er tijdens de interviews veel aandacht besteed aan de details van de gegevensverzameling en -analyse door de interviews op te nemen. Dit stelde de onderzoeker in staat deze nauwkeurig en gedetailleerd te transcriberen waardoor er in de analyse geen belangrijke informatie verloren ging. Door alle belangrijke informatie op te slaan in de vorm van een transcript was het voor de onderzoeker mogelijk om *thick descriptions* te maken in de analyse. Volgens Tracy (2013) liggen *thick descriptions* aan de basis van de interpretaties die de onderzoeker maakt.

De validiteit of geldigheid van het onderzoek heeft betrekking op de echtheid van de resultaten van het onderzoek (Baarda, 2014). Het gaat het om de vraag of de gehanteerde procedures het mogelijk maken om geldige uitspraken te doen over het object van het onderzoek (van Burg, 2011). Validiteit heeft verschillende vormen waaronder *construct validiteit*, wat beoordeelt of een meetinstrument het bedoelde fenomeen weergeeft. Om dit te waarborgen zijn er topiclijsten opgesteld die dienen als meetinstrument om de vastgestelde concepten onderwijsintegratie, ouderparticipatie op scholen en mentoren te meten. De vragen zijn gebaseerd op deze concepten en wat er in de theorie hierover naar voren is gekomen. *Convergente validiteit* beoordeelt of verschillende metingen van hetzelfde construct dezelfde resultaten opleveren. Om dit te waarborgen zijn er zo veel mogelijk interviews gehouden met verschillende mensen totdat *saturnatie* optrad. Ook wordt er als het gaat om validiteit vaak gesproken over *interne validiteit en externe validiteit*. Interne validiteit beoordeelt of er een relatie is tussen de gemeten constructen. De interne samenhang van de onderzoeksresultaten is hierbij belangrijk. Bij analyse van de resultaten uit de interviews is goed gekeken naar de relaties tussen de verschillende concepten. Er is geprobeerd antwoord te geven op de vragen hoe leidt het een tot het ander en andersom? En, hoe geven de gemeten concepten tezamen antwoord op de hoofdvraag?

Externe validiteit heeft betrekking op de generaliseerbaarheid van de onderzoeksresultaten naar andere contexten of groepen (van Burg, 2011). Om dit te waarborgen is zo goed mogelijk beschreven wat de kenmerken zijn van deze specifieke case. Het is noodzakelijk dat de kenmerken van de case overeenkomen met de kenmerken van de gehele categorie. De case zou dan kunnen dienen als een representatieve casus waarbij de uitkomsten breder getrokken kunnen worden naar een grotere categorie waar de case deel van uitmaakt (Bryman, 2012).

3.5 Datamanagementplan en ethiek

Wanneer een onderzoek met menselijke deelnemers wordt uitgevoerd is het van belang te controleren of het onderzoek ethische problemen kan opleveren. Voor dit onderzoek is dan ook de *Research Ethics Review* uitgevoerd. Uit deze check kwam één mogelijke reden naar voren waarom dit onderzoek ethische gevoeligheid kan hebben. Dit heeft als reden dat dit onderzoek wordt uitgevoerd onder een kwetsbare doelgroep, namelijk vluchtelingenouders. Asielzoekers en vluchtelingen zijn meer kwetsbaar dan anderen voor het ontwikkelen van psychische klachten (Pharos, 2022c). Dit onderzoek gaat niet in op het persoonlijk welbevinden van vluchtelingenouders en de traumatische gebeurtenissen die zij hebben meegemaakt. Hierdoor is de kans klein dat eventuele trauma's worden herbeleefd. Desondanks is er voordat de interviews uitgevoerd werden samen met de scriptiebegeleider gereflecteerd op de interviewvragen. Op deze manier zijn eventuele ethische risico's met betrekking tot gevoelige vragen beperkt.

De respondenten zullen op de hoogte worden gebracht van het doel van het onderzoek via een mondelinge *informed consent* voorafgaand aan het interview. Hierbij is met de respondenten het doel van het onderzoek besproken evenals hoe om wordt gegaan met de verkregen data. Ook is hierbij een garantie van vertrouwelijkheid van de data gegeven waarbij anonimiteit van de respondenten werd gegarandeerd. Door een akkoord van de respondenten hierop stemden zij ermee in dat de verkregen informatie (op een vertrouwelijke manier) gebruikt zal worden voor het onderzoek.

Tijdens het onderzoek zal de onderzoeker zelf de interviews afnemen en transcriberen. Bij drie interviews met de ouders is er gebruik gemaakt van een tolk. Met de tolk is vooraf mondeling overeengekomen dat de informatie uit de interviews vertrouwelijk behandeld moet worden en niet met anderen gedeeld mag worden. De verkregen data wordt tijdens het onderzoek bewaard door de onderzoeker zelf. De audio-opnames zijn beveiligd opgeslagen waarbij de gefingeerde namen van de respondenten zijn gebruikt. Er is voor gezorgd dat de gegevens niet individueel herleidbaar zijn door alle respondenten te anonimiseren aan de hand van gefingeerde namen. Na afloop van het onderzoek zullen de gegevens één jaar worden bewaard op de computer van de onderzoeker. Na een jaar zal alles worden verwijderd.

3.6 Beperkingen en risico's

De ouders van de vluchtelingkinderen spraken niet allemaal even goed Nederlands. Daarom werd er bij drie van de zeven interviews met ouders die geen goed Nederlands of Engels spraken een tolk ingeschakeld. Het inzetten van een tolk brengt een aantal risico's met zich mee. Uit onderzoek (Vrij et al., 2017) blijkt dat in interviews waarin geïnterviewden in hun eigen taal spreken via een tolk, minder details worden verstrekt dan wanneer geïnterviewden in hun eigen taal spreken zonder tolk. Het onderzoek geeft hiervoor twee mogelijke verklaringen: ten eerste vertalen tolken misschien niet elk detail dat de geïnterviewde geeft en gaat er dus informatie verloren in de vertaling. Ten tweede zeggen geïnterviewden misschien minder als er een tolk aanwezig is, omdat onderbrekingen de gedachtegang van de geïnterviewde verstoren en het ophalen van het geheugen bemoeilijken. Ook kan een geïnterviewde besluiten beknopter te zijn als er een tolk aanwezig is gezien de extra tijd die het kost om via een tolk te communiceren (Vrij et al., 2017).

Ondanks dat het werken met een tolk de taalbarrière moest verkleinen was dit niet altijd het geval. Er was nog steeds sprake van een taalbarrière met eigenlijk alle ouders die zijn geïnterviewd. Omdat voor de tolk Nederlands ook haar tweede taal is, was het voor haar ook niet altijd duidelijk wat de vraag was en ontstond er regelmatig miscommunicatie. De vraag werd niet altijd goed begrepen, en er werd bijvoorbeeld een antwoord gegeven dat niet aansloot bij de vraag. Omdat het werken met een tolk ook zijn moeilijkheden met zich mee bracht werd besloten met sommige ouders interviews af te nemen zonder tolk. Deze ouders hadden dan wel van te voren aangeven dat zij dachten dat het moest lukken zonder tolk. Ondanks dat deze ouders zichzelf redelijk verstaanbaar konden maken in het Nederlands was het alsnog moeilijk om echt de antwoorden te verkrijgen op de vragen die van te voren waren opgesteld. Vragen moesten vaak opnieuw worden herhaald of geherformuleerd voordat de vraag begrepen werd. Wanneer vragen iets complexer waren of er een woord was dat de ouders niet kenden was het heel moeilijk om de vraag op zo een manier te formuleren dat zij het wel begrepen. Daarnaast werd ook soms weer antwoord gegeven op iets wat niet de vraag was of werd er heel snel "ja" gezegd, terwijl het niet aannemelijk was dat de vraag echt goed werd begrepen. Soms lukte het wel om er alsnog uit te komen door de vraag op een andere manier te formuleren of door te vragen, maar er waren ook gevallen waarin de onderzoeker en de ouder elkaar kwijtraakten door de miscommunicatie. Het was hierdoor moeilijk om echt de diepgang op te zoeken in de interviews. Daarnaast hadden niet alle ouders ruim de tijd of echt de behoefte om een lang en diepgaand gesprek te voeren. Om deze reden zijn in deze gevallen buiten de topics om geen verdere vragen gesteld over andere onderwerpen die mogelijk relevant hadden kunnen zijn voor dit onderzoek.

Een risico van de interviews met de maatjes is dat de kans bestaat dat wanneer zij zijn bevraagd over de bijdrage van hun ondersteuning op het kind dat zij sociaal wenselijke antwoorden hebben gegeven. De bias van sociale wenselijkheid beschrijft het gedrag van deelnemers aan een onderzoek waarbij ze zichzelf in positieve termen beschrijven om een sociaal gepast beeld van zichzelf of bepaalde situaties te creëren, in plaats van waarheidsgetrouw en nauwkeurig te antwoorden

(Bispo Júnior, 2022). Het is aannemelijk dat sommige maatjes mogelijk een positiever beeld hebben geschetst van de situatie, terwijl ze in werkelijkheid misschien het gevoel hadden dat hun ondersteuning weinig bijdroeg. Volgens Bispo Júnior (2022) heeft de sociale wenselijkheidsbias te maken met de wens om dingen te zeggen die een goede indruk maken op de mensen met wie ze in een bepaalde situatie omgaan. Omdat de onderzoeker naast het schrijven van een scriptie voor OpenEmbassy, de organisatie ook helpt met een aantal werkzaamheden, zagen de maatjes de onderzoeker waarschijnlijk als onderdeel van de organisatie. Dit zou geresulteerd kunnen hebben in sociaal wenselijk gedrag. Wel kan worden opgemerkt dat sommige maatjes het gewoon eerlijk vertelden wanneer zij niet precies wisten of het lastig te zeggen vonden wat hun ondersteuning precies oplevert bij het kind.

3.7 Reflectie op eigen positie

De eigen achtergrond, waarden en overtuigen vormen de manier waarop een onderzoeker het onderzoek benaderd fundamenteel (Tracy, 2013). In plaats van deze bepaalde manier van kijken en in de wereld staan te ontkennen, erkennen kwalitatieve onderzoekers het en vieren het zelfs. Zelfreflexiviteit speelt hierbij een grote rol. Dit verwijst naar de zorgvuldige overweging van de manieren waarop eerdere ervaringen, standpunten en rollen van onderzoekers hun interacties met en interpretaties van de onderzoeksscène beïnvloeden (Tracy, 2013). Binnen het TOMaatjes project ben ik naast onderzoeker ook als vrijwillig matcher aan de slag gegaan, waarbij ik mij heb bezig gehouden met het matchen van de maatjes aan de kinderen. Mijn rollen gedurende het onderzoek wisselden dan ook regelmatig tussen onderzoeker en ‘vrijwilliger’ van OpenEmbassy, waarmee ik het onderzoeksveld en daarmee mijn omgeving heb beïnvloed.

Naast mijn rol als onderzoeker en vrijwilliger speelt ook mijn afwijkendheid van de doelgroep vluchtelingen van dit onderzoek een belangrijke rol. Zo ben ik zelf geen vluchteling en ik heb ook geen kennis over of ervaring met vluchtelingen in mijn omgeving. Dit maakte het voor mij moeilijker om mij te verplaatsen in het leven van een vluchteling. Mijn kennis over het proces dat een vluchteling in Nederland doorloopt en met welke zaken zij te maken krijgen na hun komst in Nederland was beperkt. Deze onwetendheid kan hebben geresulteerd in dat ik bepaalde aspecten over het hoofd heb gezien. Echter heeft deze bewuste onbekwaamheid er ook voor gezorgd dat ik veel heb doorgevraagd tijdens de interviews. Hierdoor heb ik een goed beeld gekregen van het leven van vluchtelingen(-kinderen) en waar zij mee te maken krijgen als het gaat om hun integratie in Nederland en het onderwijs.

4. Resultaten

Dit resultatenhoofdstuk biedt een gedetailleerde analyse van de bevindingen die voortkomen uit het onderzoek naar de bijdrage van het TOMaatjes project aan een betere ondersteuning van vluchtelingenkinderen in het onderwijs. De resultaten zijn opgedeeld in vier hoofdthema's die naar voren zijn gekomen uit de interviews met de ouders en maatjes*: 'achterstand vluchtelingenkinderen', 'beperkte ondersteuningsmogelijkheden voor ouders', bijdrage van TOMaatjes' en 'rol van de cultuurbrug'. Door het verkennen van de bevindingen op elk gebied hopen we een beter begrip te krijgen van de uitdagingen waarmee vluchtelingenkinderen en ouders worden geconfronteerd, evenals de rol die TOMaatjes kunnen spelen bij het verminderen van deze eventuele achterstanden en het verbeteren van de ondersteuningssystemen.

**Voor de respondenten zijn gefingeerde namen gebruikt*

4.1 Achterstand vluchtelingenkinderen

Uit de interviews met de TOMaatjes komt naar voren dat waar het voor de een makkelijk is om te zeggen dat het kind een achterstand heeft, de ander worstelt met het begrip achterstand. Wanneer heeft een kind een achterstand of niet, en is dat één op één te vertalen naar hoe de school resultaten zijn. Komt de achterstand doordat het kind gevlucht is uit een ander land en hier zijn weg moet vinden, of heeft het kind het gewoon moeilijker op school zoals sommige kinderen die in Nederland geboren zijn ook kunnen hebben. Zorgt een taalachterstand er automatisch voor dat kinderen het ook slechter doen op school en zijn kinderen wel zo bezig met verschillende schoolsystemen en de moeilijkheden die zij hiermee zouden kunnen ervaren.

Alle maatjes die zijn geïnterviewd geven aan dat de kinderen die zij begeleiden moeite hebben met de taal. Kinderen spreken thuis vaak hun eigen moedertaal waardoor er met het Nederlands niet veel wordt geoefend en zij hierin een achterstand hebben.

“Ja, omdat ze door hun moeder wel in het Afghaans zijn opgevoed denk ik. Ze spreken in ieder geval met hun moeder Afghaans, dus ja dan wordt je tweetalig opgevoed en dan moet je nog leren schrijven en leren lezen. Ja, en als je dat dan thuis niet spreekt, dan ben je er gewoon minder mee bezig denk ik. Ik werd van jongs af aan al voorgelezen door mijn ouders in het Nederlands en ik kreeg van mijn oma voordat ik naar school ging mijn eerste boekje met Nederlands. Dat zullen zij allemaal niet hebben gehad, dat soort dingen. Tv niet in het Nederlands, dat soort dingen.”

Joris – TOMaatje

Hierdoor hebben zij bijvoorbeeld moeite met de woordenschat, maar ook begrijpend lezen en spelling is voor veel kinderen een struikelpunt.

“De woordenschat is gewoon een stuk kleiner, ja simpele woorden waarvan ik denk nou die waar je niet over nadenkt dat iemand daar de betekenis niet van weet, daar kom je dan achter dat ze die betekenis bijvoorbeeld niet kennen. Het gebruik van lidwoorden, de uitspraak, dat is gewoon een kwestie van heel veel doen en heel veel oefenen”.

Olivia – TOMaatje

Het feit dat deze kinderen moeite hebben met de taal zorgt er ook voor dat zij buiten de standaard taal vakken ook moeite hebben met andere vakken.

“Rekenen is in Nederland natuurlijk verheven tot begrijpend rekenen. Als je dus niet kan lezen kan je ook geen sommen maken.”

Lucas – TOMaatje

Voor de ouders lijkt het hebben van een taalachterstand bij hun kinderen de belangrijkste reden dat zij hen aanmelden voor het TOMaatjes project. Het feit dat Nederlands de tweede of derde taal is maakt het voor hun kind moeilijker dan voor de andere kinderen op school. Ook geven zij aan dat hun kinderen door een taalachterstand moeite hebben met vakken als rekenen omdat begrijpend lezen één van de grootste struikelblokken blijkt te zijn bij deze kinderen.

“Hij heeft geen moeite met rekenen, maar hij heeft moeite met begrijpen van de zinnen om rekenen te oplossen.”

Aisha – Ouder

Een taalachterstand bij deze kinderen uit zich bijvoorbeeld in het feit dat ze nog niet Avi-uit zijn in groep zeven of de rapportcijfers voor begrijpend lezen en taal minder goed zijn dan de andere vakken. Echter hebben niet alle kinderen een taalachterstand, en als ze dit wel hebben uit zich dit niet altijd bij alle kinderen in slechte rapportcijfers of een laag advies voor de middelbare school. Ook vinden sommige maatjes het lastig inschatten of het kind dat zij begeleiden een achterstand heeft of niet. Als een kind bijvoorbeeld MBO advies krijgt of lager betekend dit niet persé dat zij een achterstand hebben. Volgens de ouders hebben hun kinderen vaak wel een achterstand in taal en begrijpend lezen, maar is het niet altijd zo dat dit betekend dat zij laag scoren op school. Sommige kinderen scoren volgens de ouders bijvoorbeeld 7'ens, 8'en en 9'ens, en als hen wordt gevraagd hoe hun kinderen scoren in vergelijking met de rest van de klas scoren zij bijvoorbeeld gemiddeld.

“Nee, dat heeft ehh, nee gaat goed met de kinderen, kijk ze heeft laag ze heeft hoog van -naam zoon-, -naam zoon- is midden.

Zahra - Ouder

Daarnaast vinden sommige kinderen het moeilijk om vragen te stellen en nemen zij een verlegen houding aan in de klas of tijdens de bijles. Dit kan volgens de maatjes resulteren in het feit dat zij dingen minder goed begrijpen omdat zij het niet durven te vragen als dit het geval is. In één van de interviews met een moeder gaf zij ook aan dat haar kind weinig praatte in de klas. Volgens haar was haar zoon bang iets verkeerd te zeggen of bang dat de uitspraak verkeerd was waardoor hij weinig zei. Hij kon hierdoor moeilijk contact maken en had weinig vrienden in de klas.

“Ehmm ja, mijn zoon kan niet... ja vooral had mijn zoon moeite met taal door de moeilijk taal kon hij niet meer goeie contact maken. Omdat ja als taal beetje achterstand is kunnen kinderen niet makkelijk zelf uiten wat ze voelen zich.”

Salma – Ouder

Ook ervaren sommige kinderen moeilijkheden met het onthouden van dingen. Dit uit zich bijvoorbeeld in dat het maatje het kind een aantal keer iets uitlegt, een rekensom bijvoorbeeld, maar dat het kind telkens dezelfde fout maakt. Of bijvoorbeeld dat een kind niet kan onthouden dat hij/zij een spreekbeurt heeft. Zo beaamt een ouder dat zij denkt dat haar dochter veel dingen aan haar hoofd heeft en het daarom niet kan onthouden, en vertelt een maatje dat het kind tijdens de bijles helemaal zoned uit is, wat de bijles erg lastig maakt.

Uit de interviews blijkt daarnaast dat volgens de maatjes de meeste kinderen geen moeite ervaren met het Nederlandse schoolsysteem. De kinderen staan er niet zo bij stil of weten zich makkelijk aan te passen aan hoe het hier gaat. Veel kinderen wonen ook al vanaf jonge leeftijd in Nederland dus weten ook niet beter.

“Geen idee, ik denk dat kinderen, ja in het Engels zeggen ze mooi ‘take it for granted’, kinderen gaan naar school, kinderen moeten naar school en gelukkig vragen ze zich dat niet af.”

Femke – TOMaatje

Sommige kinderen hebben wel moeite met het schoolsysteem in Nederland. Zij vinden het bijvoorbeeld lastig wat een Cito-toets is en waarom die überhaupt een Cito-toets moet doen. Ook hebben kinderen soms geen zicht op wat er gebeurt na de basisschool en wat de mogelijkheden allemaal zijn. De verschillen tussen praktijkonderwijs, vmbo, havo, vwo/atheneum, gymnasium zijn voor sommige kinderen niet duidelijk. Daarnaast is het zo dat kinderen bijvoorbeeld zeggen dat zij dokter willen worden maar niet in de gaten hebben wat daar voor nodig is. Dit zou kunnen resulteren in dat het kind misschien minder toekomstgericht is omdat die niet helemaal weet waar die precies naartoe werkt of hoe die daar kan komen. Ook willen de kinderen na de basisschool de beste school

uitkiezen maar snappen zij niet altijd wat dan een goede school is en wat goed bij hen past. Bijvoorbeeld dat het handig kan zijn om een school te kiezen waar het kind een mavo/havo klas kan doen of dat een grote school niet altijd beter is dan een kleine school. Volgens de maatjes missen deze inzichten soms en denken zij dat er vanuit de school niet altijd genoeg tijd wordt genomen om dit uit te leggen.

“Maar dat ik af en toe denk van snap je waar je naartoe werkt? Ik denk dat dat af en toe mist, van naar welke school ga je dan, wat betekent dat dan, wat zijn die niveaus, welke vakken ga je daar doen, wat voor diploma krijg je überhaupt?”

Julia – TOMaatje

4.2 Beperkte ondersteuningsmogelijkheid voor ouders

Volgens de maatjes is het voor ouders lastig om te begrijpen wat hun kind precies moet doen of leren voor school. De taal blijkt hierin weer de grootste rol te spelen. Volgens de maatjes is het feit dat de ouders de taal niet of nauwelijks spreken de basis van de achterstand die deze kinderen hebben. Dit maakt namelijk ook dat zij niet goed kunnen helpen en is dan ook de nummer één reden dat zij hun kind aanmelden voor het TOMaatjes project.

“Ja ehmm sommige ik begrijp niet van mijn dochter huiswerk, ja. Zij is echt nodig hulp van andere mensen. Sommige ik begrijp niet -naam dochter-, ik google gebruiken, soms translate gebruiken. Het is voor mij ook echt moeilijk, ik ben ook studeren. Ja, het is echt belangrijk.”

Liya - Ouder

De moeilijkheden in taal uiten zich niet alleen in het feit dat zij bijvoorbeeld niet de betekenis weten van een voltooid deelwoord maar ook dat zij het concept van een voltooid deelwoord waarschijnlijk niet kennen. Daarnaast is het doordat zij het schoolsysteem vaak niet goed begrijpen moeilijk om aan te haken op wat hun kind precies moet doen en hen hierop te motiveren. Ook worden bepaalde dingen in Nederland bijvoorbeeld anders uitgelegd dan in het land waar zij vandaan komen. Deze aspecten maken het voor ouders moeilijk om te helpen.

“Ja, eerst vond ik moeilijk omdat manier is heel anders dan Turkije hier, daarom ik wilde eerst niet bemoeien. Omdat ik leer andere manier, mijn kinderen leren ook andere manier van school. Ik wilde niet ehmm, hoe noemen wij, hun hoofd niet gemixt maken zo, ingewikkeld zo.”

Salma - Ouder

Buiten dat is het voor ouders ook moeilijk hoe het Nederlandse schoolsysteem werkt als het gaat om wat er na de basisschool komt bijvoorbeeld. Zo zijn ze wel heel betrokken bij hun kind in de zin van

dat ze heel graag willen dat zij bijvoorbeeld op een zo goed mogelijke school terecht komen maar hebben ze geen goed beeld van wat de beste school is. Daarnaast hebben ook de ouders moeite met begrijpen wat voor verschillende niveaus er allemaal zijn in het voortgezet onderwijs en wat het verschil is.

“Ja wel, maar die kent hele onderwijssysteem natuurlijk niet in Nederland, het is best wel ingewikkeld, je hebt mavo, dan heb je havo, dan heb je vwo, dan heb je atheneum dan heb je gymnasium en de één duurt zes jaar, de ander vijf de ander vier, maar je kan ook mavo/havo doen, je hebt nog praktijkonderwijs. Je hebt scholen die alle niveaus hebben en één niveau. Het is gewoon best wel ingewikkeld als je hier niet vandaan komt.”

Joris – TOMaatje

Volgens een maatje waarvan haar ouders ook zijn gevlucht zou het feit dat ouders het onderwijssysteem niet goed kennen ook kunnen resulteren in dat zij niet kunnen ‘vechten’ wanneer hun kind bijvoorbeeld lager wordt ingeschat, wat ook bij haarzelf is gebeurd. Daarnaast begrijpen de ouders ook niet altijd wat een cito toets inhoudt, wat er ook weer aan zou kunnen bijdragen dat de kinderen dit niet weten, en begrijpen ouders ook niet altijd hoe ze een rapport moeten interpreteren. Zo zijn er bijvoorbeeld wel oudergesprekken, en daar gaan de ouders dan ook wel heen, maar of zij alles begrijpen wat hen wordt uitgelegd is bij sommige maatjes maar de vraag.

Niet alle ouders hebben moeite met het Nederlandse schoolsysteem volgens de maatjes. Zo zijn er ook ouders die bijvoorbeeld vrienden hebben die hier al langer wonen die hen dingen uitleggen. Ook spreken sommige ouders goed Engels waardoor zij makkelijker kunnen meekomen of zijn er oudere zussen of broers in het gezin die helpen. Ook geven de ouders zelf aan dat het contact met de school meestal goed verloopt. Het enige wat soms ingewikkeld is, is de taalbarrière, maar buiten dat verlopen bijvoorbeeld de oudergesprekken oké en ervaren de ouders geen problemen. Zij zijn goed op de hoogte wat er goed en niet goed gaat op school bij hun kinderen.

Volgens de maatjes hebben de ouders ook andere verantwoordelijkheden waardoor zij niet altijd hun kinderen kunnen ondersteunen in het schoolwerk. Zo is er bijvoorbeeld vaak sprake van een groot gezin, en heeft de moeder het druk met opvoeden, het huis schoonmaken, koken etc. Daarbij komt ook dat anderen het waarschijnlijk beter kunnen dan de ouders omdat zij het schoolsysteem nog moeten leren, de taal niet spreken etc., waardoor zij de hulp van een maatje inschakelen.

“Nee die moeder kan die kinderen niet begeleiden. Die uit Jemen? Nee die heeft 4 kinderen, die moet ook aan opvoeden denken. De jongste is nog maar 5 of 6, en ja ze moet ook... ze hebben een groot huis, boven 4 kamers en beneden ook een aantal kamers. Dus ja ze moet ook het huis schoonmaken en eten koken, ze heeft het veel te druk om haar kinderen te begeleiden met de schoolvakken. Ik denk ook niet dat ze het kan, dat weet ik niet.”

Erik – TOMaatje

Daarnaast zou het ook kunnen dat ouders andere dingen aan hun hoofd hebben waardoor de focus wat minder ligt op het ondersteunen van hun kind op school.

“Je weet natuurlijk ook niet wat er allemaal bij die ouders in hun hoofd omgaat, want ze hebben nog steeds geen verblijfsvergunning terwijl ze hier al 4 jaar zitten. Dus die zijn ook echt wel met hele andere dingen bezig, heb ik het idee. En ik weet ook niet in wat voor stress-stand zij eigenlijk zitten 24/7 dus dat.”

Julia – TOMaatje

4.3 Bijdrage van TOMaatjes

Naar aanleiding van de gesprekken met de maatjes is het vrij duidelijk geworden dat een groot deel van de maatjes zeker verbetering heeft gezien in de schoolprestaties van de kinderen. Zo oefenen de maatjes bijvoorbeeld met begrijpend lezen, rekenen of moeilijke woordjes. Ze zien dat ze bijvoorbeeld steeds meer woorden kennen die ze eerst niet begrepen of zien vooruitgang in rekenen. Dit gaat bijvoorbeeld om de correctheid van de sommen of verhaaltjes sommen waar veel kinderen mee worstelen gaan steeds beter. Daarnaast begeleiden de maatjes ook in boekbesprekingen of spreekbeurten en zien hier dan ook een goed resultaat van terug.

Ze hebben dan moeilijke woorden. Ja, nou ja, spreekt voor zich. En eerst had ik het idee dat ze dat gewoon niet leerden en niet begrepen, dus nou ja, sindsdien oefenen wij dat samen en dan zijn die cijfers een stuk hoger. En ik heb ook het idee, ja, cito sommetjes, dat is uiteindelijk toch wat je een beetje moet leren op de basisschool, die manier van denken, dat train je gewoon door het heel veel te doen. En dat gaat nu wat makkelijker dan eerst, dus ja, ik merk vooruitgang.

Emma – TOMaatje

Ook volgens de meeste ouders zijn hun kinderen het beter gaan doen op school door het TOMaatjes project. Het feit dat hun kind één à twee uur per week wordt geholpen en echt persoonlijke aandacht krijgt speelt volgens hen een belangrijke rol in de verbetering op school. Volgens de ouders is bijvoorbeeld de Nederlandse taal van hun kind echt verbeterd doordat hun kind daarin wordt geholpen. Veel ouders geven ook aan dat hun kind erg worstelt met begrijpend lezen en dat zij ook hierin beter zijn geworden. Er zijn ook TOMaatjes die groepslessen aanbieden voor meerdere kinderen. Volgens de ouders is het heel fijn dat hun kind hierdoor ziet dat die niet de enige is die moeite heeft met de taal.

“Ja ze kunnen beter leren met deze hulp. Omdat ze krijgen twee keer per week extra les en ze leren op school ook maar ze kunnen ook bij deze cursus herhalen en ze hebben goede contact met docent –

(maatje)- dat is ook belangrijk voor kinderen. Ze kunnen makkelijk vragen wat ze hebben niet begrepen, is het ook belangrijk. Ze voelen zich beter misschien dan school omdat ze hebben goede verband tussen docent -(maatje)- en andere leerlingen. Deze groep bestaat uit 2 of 3 leerlingen.

Cursus online cursus.”

Salma – Ouder

Het meekomen van de kinderen in de klas is iets waar de maatjes volgens henzelf zeker een belangrijke rol in spelen. Volgens de maatjes is het vaak net die extra uitleg die de kinderen missen wat zij nodig hebben om het beter te doen op school. Echt die persoonlijke aandacht waarin het kind alles kan vragen wat die in de klas misschien niet durft is wat de bijles zo belangrijk maakt. Het gestructureerd aanpakken van een bepaalde opgave is iets waarin de maatjes bijvoorbeeld ondersteunen. Zo helpen zij bijvoorbeeld met hoe het kind bepaalde dingen moeten aanpakken door de regels op te schrijven, en stapsgewijs te doorlopen. Hierdoor begrijpen zij de volgende keer wel de regels en passen ze dit ook gelijk toe. Ook leren de maatjes bijvoorbeeld hoe de kinderen iets moeten aanvliegen als het gaat om meerkeuzevragen, en leren zij hen manieren aan zoals het werken met kaartjes waardoor zij efficiënter leren. Volgens de ouders is het herhalen van wat ze op school hebben geleerd heel belangrijk, want hoe meer zij kunnen oefenen hoe beter.

Daarnaast geven de maatjes ook aan dat zij denken dat iemand die echt betrokken is bij de schooltaken helpt bij de motivatie en verbetering van de schoolprestaties. Aangezien de ouders vaak niet goed kunnen aanhaken op de precieze inhoud van de vakken is dit een belangrijke rol die de maatjes zichzelf soms aanmeten. Zo appen de maatjes door de week heen of ze nog hebben geoefend met woordjes bijvoorbeeld of houden ze bij wanneer de kinderen bepaalde toetsen hebben om hen te vragen hoe dit is gegaan.

“Ik denk bij iedereen, als mensen interesse tonen, dat je dan zelf ook wat enthousiaster wordt. Dus op een gegeven moment ben ik echt gaan opschrijven welke dag ze welke toets hadden en elke dag gaan appen van oh hoe is het gegaan, en zo, en dan merk je ook van oh, het ging nog beter en nog beter. Dus ik heb het idee dat ze daardoor zelf een beetje het plezier in school, ja vinden, maar daar doe ik mezelf dan misschien te veel eer aan, maar ik heb wel het idee dat het helpt dat iemand geïnteresseerd is.”

Emma – TOMaatje

De maatjes denken dat zij de kinderen ook een bepaalde zelfverzekerdheid meegeven en een gevoel dat zij het wel kunnen. Daarnaast is het ook zo dat de kinderen soms in het begin vrij stilletjes in de bijles zijn en niet veel vragen, maar nu steeds meer durven te vragen en ook echt dingen uit zichzelf aangeven.

“Vroeger zeiden ze misschien minder snel als ze huiswerk in de klas gingen bespreken, wat hun antwoorden waren en nu zijn ze daar een stuk zekerder over. Ik denk dat het voor hun ook werkt, dan zegt ze bijvoorbeeld, ja we hebben het nagekeken met de klas en ik had 0 fout. En dan denk ik ja snap ik, want ik heb het met jou gemaakt. Alleen daardoor merk je wel dat ze zelf het idee hebben van het gaat echt beter. Dat werkt motiverend natuurlijk.”

Joris - TOMaatje

Een aantal maatjes geven aan dat zij het gevoel hebben dat de kinderen betere cijfers hebben dan voorheen. Ze zien bijvoorbeeld een goed rapport, of horen van de docenten waar zij contact mee hebben dat het beter gaat. Ook de meeste ouders geven aan dat de cijfers van hun kind echt omhoog zijn gegaan sinds zij worden ondersteund door een maatje. Sommige ouders zeggen dat de cijfers hetzelfde zijn gebleven, en sommige cijfers bij kinderen waren al hoog, maar worden desondanks toch hoger doordat zij ondersteuning krijgen van een maatje.

“Ja, zijn cijfer was tussen 8/9 maar nu bijna 10 10.”

Yasmin – Ouder

Het is voor sommige maatjes lastig om te zeggen of de cijfers van de kinderen ook echt vooruit gaan of wat hun bijdrage precies oplevert. Niet alle maatjes hebben daar zicht op, en sommige maatjes geven aan dat dit ook niet hun grootste focus is. Zij focussen zich vooral op hoe het in de bijles gaat, en hoe zij het beste kunnen ondersteunen in waar het kind moeite mee heeft. Sommige kinderen hebben bijvoorbeeld heel erg moeite met de taal, dus dan focust het maatje vooral hierop. Zij hebben dan zoiets van hoe die cijfers zijn, dat komt dan later wel. Het is voor sommige maatjes ook moeilijk te meten, want je kan volgens hen bijvoorbeeld wel zeggen van hij kent deze en deze woordjes, maar of die dan veel beter is in Nederlands is lastig te zeggen. Sommige maatjes hebben daarom ook meer een bepaalde houding van alles wat ik bijdraag, al is het weinig, is al mooi meegenomen. Alleen al bijvoorbeeld het wekelijks Nederlands praten met iemand is volgens hen belangrijk, aangezien de kinderen thuis in hun moedertaal praten.

“Maar ik denk dat het belangrijkste is om ook daarbij, ja daar zit je dan niet voor, dat is denk ik de uitdaging, om dat kindje te helpen en daar dat uurtje te geven, en ook niet te verwachten dat je daarmee de wereld gaat veranderen, maar gewoon een klein stukje de juiste richting op te helpen”.

Lucas – TOMaatje

4.3.1 Sociaal-emotionele steun

Veel maatjes geven aan dat buiten dat zij bijles geven ook echt een diepere sociale band hebben opgebouwd met de kinderen. Zo praten zij bijvoorbeeld over wat ze in het weekend hebben gedaan of iets wat zij in het nieuws hebben gezien waarvan zij zijn geschrokken. Ook hebben maatjes het wel is over meer beladen onderwerpen met de kinderen zoals discriminatie en of zij worden gepest.

Sommige maatjes en kinderen sturen ook verjaardagskaarten en cadeautjes naar elkaar en maatjes geven ook wel is speelgoed of boeken aan de kinderen. De maatjes denken dat het voor de kinderen fijn is dat er één uur per week iemand is die echt geïnteresseerd is in hun en dat het voor hen een moment is dat zij zorgen of andere dingen kwijt kunnen. Echter hebben niet alle maatjes de behoefte om te praten over het privéleven en focussen zich echt alleen op de onderwijsondersteuning.

Ook bouwen de maatjes soms een diepere band met het hele gezin op. Zo gaan de maatjes en het gezin bijvoorbeeld samen eten of doen ze leuke uitjes zoals naar het museum of het strand. Ook doen maatjes soms klusjes in huis zoals het vervangen van een kapotte bel, of helpen zij de ouders met administratieve taken. Daarnaast proberen de maatjes ook soms een diepere laag aan de bijles te geven door aandacht te besteden aan het psychisch welbevinden van het kind. Dit psychisch welbevinden beïnvloed namelijk ook soms hoe het kind het doet in de bijles of op school. Doordat sommige maatjes hierop inspelen resulteert dit zelfs in sommige gevallen dat het kind het beter doet op school.

“En toen bleek ook na de school vakantie, toen ik al wel besloten had om te stoppen, hield ik nog wel even contact met de coach, dat de coach zei: hij ging als een speer. Hij was echt na de vakantie de enige die nog dingen wist van vorig jaar. En dus ja, ik heb daar gewoon een hele positieve bijdrage denk ik aan kunnen geven. Dan misschien niet zozeer op het praktische leren als wel op zijn hele psychische welbevinden. We hebben gewerkt aan zijn zelfvertrouwen, aan zijn rust en ruimte geven aan wie hij is met een korte spanningsboog.”

Femke – TOMaatje

Deze diepere laag uit zich ook in dat maatjes proberen om de kinderen positief te stimuleren door heel veel positieve feedback te geven, ook al loopt het kind bijvoorbeeld achter op de rest of ging de bijles niet zo goed. Om dan toch te laten merken dat het heel goed is wat het kind heeft gedaan en dat die trots mag zijn. Of wanneer een kind bijvoorbeeld een goed cijfer heeft gehaald hier overdreven blij op te reageren zodat het kind wel echt doorheeft dat het heel goed is wat die heeft gepresteerd. Ook wanneer een kind bijvoorbeeld zijn dag niet heeft of er geen zin in heeft proberen de maatjes het gesprek hierover aan te gaan en te laten merken dat dit geen probleem is en zelfs erg menselijk. Of proberen zij te achterhalen waar het aan ligt dat het kind niet bij de les kan blijven.

“En toen heb ik een keer ook echt een halve les genomen om het gewoon te hebben over school en hoe hij... want ik had ook zijn leraren gemaïld, dus ik had het daar met hun sowieso wel over gehad. En toen zei die dus, toen begon hij dus ook te huilen, want hij zat ook echt van het is gewoon echt eigenlijk vanaf het begin veel te hoog gegrepen. Want je voelt je eigenlijk vanaf het begin, eigenlijk gewoon al 4/5 jaar gewoon dom. En dat is echt heel naar voor zo 'n kind. Dus dat ehhm ja daar heb ik toen even de tijd voor genomen om het met hem daarover te hebben.”

Julia – TOMaatje

Daarnaast zitten volgens de maatjes veel kinderen in het begin in hun schulp of durven zij amper vragen te stellen in de bijles of in de klas. De maatjes hebben het dan ook met de kinderen hierover en geven aan dat dit wel heel belangrijk is. Naarmate de maatjes de kinderen langer helpen merken zij dat de kinderen steeds meer los komen en steeds meer dingen uit zichzelf vertellen en vragen. De maatjes geven aan dat zij merken dat kinderen echt blij worden van de bijles en dat zij er een heel positief gevoel aan over houden. Een moeder geeft aan dat zij ook merkt aan haar kind dat het heel fijn voor haar is dat zij zichzelf makkelijk kan uiten in de bijles en dat zij ziet dat zij niet enige is die moeite heeft met de taal bijvoorbeeld.

“-naam kind- kan makkelijk uiten misschien, in de les, omdat andere kinderen hebben ook hetzelfde leven mee gemaakt. En zij hebben ook moeite met taal, -naam kind- denkt oh, niet ben ik alleen moeite heb met taal als 2e taal in Nederland, zo. Oh iedereen kan ook zo moeite hebben. Niet alleen ik.”

Salma – Ouder

4.4 Rol van de cultuurbrug

Wanneer de gezinnen naar Nederland komen zijn er volgens de maatjes vanzelfsprekend cultuurverschillen waar zij hun weg in moeten zien te vinden omdat zij zelf een andere cultuur met andere gebruiken en normen en waarden hebben meegekregen. Hoe de gezinnen kijken naar het geloof, zaken als vrouwenemancipatie en homo's kan bijvoorbeeld anders zijn, maar ook het feit dat zij bijvoorbeeld in meer autoritaire samenleving zijn opgegroeid en hier dingen meer vrij worden gelaten.

“Zij zijn in Saoedi-Arabië geboren, en zij zijn dus daarna naar Nederland gekomen, en dat is voor ehh... en daar heb ik het met die ouders ook over gehad, dat is voor die jongste best een cultuurshock geweest. Want in Saoedi-Arabië mocht je niet met meisjes praten, mocht je niet naast meisjes zitten, dat was daar gewoon allemaal heel erg apart. En ja hier moest hij dan ineens naast een meisje in de klas gaan zitten, en ja hij kreeg daar gewoon totale error van. Hij wist gewoon niet hoe dat moest, dat dat mocht. En dat heeft in het begin, alleen al die culturele shock, dat heeft hem in het begin best wel hard geraakt eigenlijk.”

Julia - TOMaatje

Daarnaast is het voor sommige kinderen moeilijk om zich echt verbonden te voelen met de Nederlandse cultuur en de Nederlandse gebruiken over te nemen. Zoals sommige maatjes ook terecht zeggen is het niet zo dat kinderen hun eigen cultuur los hoeven te laten en is de tijd van volledige assimilatie voorbij. Wel is het volgens de maatjes belangrijk dat de kinderen mee kunnen komen in de Nederlandse maatschappij, en dat er geen kloof is tussen de gezinnen en de rest van de maatschappij.

“Maar dat merk ik ook aan hun cultuur. Ze zaten in het vliegtuig, en die moeder had dan tegen hem gezegd: “we gaan nu naar een land toe met rare mensen”. En het eerste wat hij zei is als je zo erbij loopt zoals jij, dan ben je dood in mijn land. Nou dat vond ik behoorlijk heftig.”

Mia – TOMaatje

Ook het Nederlandse schoolstelsel verschilt met die van andere landen. Zoals hiervoor al beschreven hebben de ouders en kinderen moeite met bijvoorbeeld alle verschillende niveaus op de middelbare school, en is het niet voor alle kinderen en ouders duidelijk wat bijvoorbeeld een cito inhoudt. Het algemene niveau tussen landen verschilt ook, bijvoorbeeld wat kinderen hier op de basisschool geleerd krijgen leren ze in andere landen pas op de middelbare school. Daarnaast duurt de basisschool hier bijvoorbeeld veel langer dan in andere landen, maar zijn de scholen in Nederland wel minder streng en meer vrij.

“Ja, in Syrië hij móét alles doen. Maar hier hij heeft eigen manier om alles te doen. Hij krijgt ruimte hier, maar Syrië nee.”

Yasmin - Ouder

Ook ervaren de ouders volgens de maatjes moeilijkheden met het navigeren door Nederland in de zin van dat zij de juiste loketjes moeten weten te vinden, maar ook ervaren zij moeilijkheden met zaken als de inschrijving voor een zwemdiploma of het ontcijferen van belastingbrieven.

Vanwege de problemen die de kinderen en ouders ondervinden als het gaat om het navigeren door een nieuw land fungeren sommige maatjes als een zogenaamde cultuurbrug. Buiten de misschien wel belangrijkste rol die maatjes hebben, het helpen met de Nederlandse taal, bespreken zij bijvoorbeeld ook tijdens de bijles dat vrouwen in Nederland gewoon werken of zoeken zij tekstjes uit waarin mannen hand in hand lopen. Of zij leggen bijvoorbeeld uit wat Pasen in Nederland is, waarin zij overeenkomsten proberen te zoeken met feestdagen die in de cultuur van de kinderen belangrijk zijn. Ook helpen zij met het uitstippelen van een carrière pad voor de kinderen omdat de ouders en de kinderen zoals eerder beschreven moeite hebben met hoe het hier is geregeld qua opleidingen en

niveau's etc. Zij leggen dit ook aan de ouders uit zodat zij ook een beter beeld krijgen van het schoolsysteem in Nederland.

“En op een gegeven moment had die ene bedacht dat ze dokters assistent wilde worden en ze wist niet of dat kon. En toen heb ik uitgezocht welke MBO opleiding heb je daarvoor nodig, en toen zei ik als je het zo doet zoals je nu doet dan komt het goed weet je wel. En dat vond ze wel fijn.”

Emma – TOMaatje

Ook helpen sommige maatjes met het uitkiezen van een goede middelbare school voor de kinderen door bijvoorbeeld te adviseren om naar open dagen te gaan en aan te geven welke componenten belangrijk zijn bij het uitkiezen van een goede school die bij hen past. Daarnaast ondersteunen ze door er bijvoorbeeld voor te zorgen dat de kinderen een woordenboek hebben die zij kunnen gebruiken tijdens de bijles en op school en uit te leggen hoe ze die kunnen gebruiken. De maatjes helpen ook de ouders als zij vragen hebben over bijvoorbeeld de NT2 opleiding waar zij zelf mee bezig zijn of als zij moeite ervaren met het vinden van de juiste instanties. Daarnaast geven ze algemene tips aan de kinderen en ouders zoals dat het handig is als de kinderen zo veel mogelijk Nederlandse boekjes lezen, of dat zij naar het jeugdjournaal moeten kijken. Maar ook dat het leuk is om bijvoorbeeld naar de bibliotheek te gaan om mensen te ontmoeten of om boeken te lenen. Ook spelen zij een belangrijke rol door ouders te helpen als zij niet weten hoe zij een rapport moeten interpreteren of helpen zij wanneer ouders problemen hebben met de taal. Daarnaast zorgen de maatjes ervoor dat de gezinnen even uit hun eigen bubbel komen door met de gezinnen samen te eten of de kinderen mee te nemen naar musea en andere uitstapjes waardoor de ouders en kinderen worden gedwongen Nederlands te praten maar ook dingen mee krijgen van de Nederlandse cultuur.

“Op een gegeven moment, ik ben met haar gaan lopen door duinen, ze zegt wat is dat dan? Ik zeg wat is dat dan, een dennenappel. Had ze nog nooit gezien. En ik liep door de duinen heen, op een gegeven moment, hallo, hallo, ja gewoon weet ik veel, hoe wij elkaar gedag zeggen. En toen zei ze op een gegeven moment jij kent ook veel mensen. Dus ik zei, hoe bedoel jij dat dan? Ja, je zegt al die mensen gedag. Ik zeg oh ja nee, ik zeg altijd gewoon goedendag als mensen dan... of ja een tegenligger ofzo. Ik vind dat zelf ook wel grappig, je leert zelf dan ook weer van oh ja ik doe dat dan ofzo. Het is misschien Hollands, maar ja dat het gewoon goed is om elkaar gedag te zeggen.”

Lucas - TOMaatje

De maatjes fungeren niet altijd als een zogeheten cultuurbrug. Als het gaat om of zij een rol willen spelen in dat de ouders beter kunnen ondersteunen in de schoolwerkzaamheden van hun kind staan zij hier zeker wel voor open. Wel wordt hierbij aangegeven dat het volgens hen niet zinvol is om bijvoorbeeld grammatica aan de ouders uit te leggen zodat zij het weer aan de kinderen kunnen

uitleggen. Het zou dan bijvoorbeeld meer gaan om de ouders bijvoorbeeld bewust ervan te maken van welke hulp er vanuit school en vanuit andere instanties mogelijk is om hun kinderen te ondersteunen aangezien dat voor de ouders zelf vaak niet haalbaar is. Hierin zouden zij bijvoorbeeld, zoals sommige maatjes nu ook al doen, contact met de scholen op kunnen nemen van wat voor extra ondersteuningsmogelijkheden zij aanbieden en dit weer met de ouders bespreken.

Sommige maatjes spelen al een soort mediërende rol tussen de ouders en de scholen. Zo nemen zij contact op met de scholen als het gaat om hoe zij het beste het kind kunnen ondersteunen en waar de uitdagingen en moeilijkheden liggen bij het kind. Ook willen zij bijvoorbeeld weten hoe het kind iets leert zodat zij het ook op die manier kunnen leren. Zij bespreken dit echter dan vervolgens meestal niet met de ouders, maar gebruiken deze informatie voor hun eigen les. Het contact met de scholen gaat echter vaak vrij moeizaam en zij krijgen meestal weinig tot geen respons.

Het contact tussen de ouders en de school verloopt volgens de ouders redelijk goed. Uit de interviews met de ouders blijkt niet dat er dingen zijn waar zij echt tegenaan lopen, buiten het feit dat de taalbarrière soms moeilijk is. Wanneer zij oudergesprekken hebben geven zij aan wel te begrijpen wat er wordt gezegd en wat de eventuele ontwikkelpunten zijn van hun kinderen. De ouders geven daarnaast aan dat er geen sprake is van bepaalde verwachtingen van de scholen die zij niet begrijpen of kunnen vervullen. De scholen verwachten dan ook niet dat de ouders helpen bij hun kinderen omdat zij ook weten dat het voor de ouders moeilijk is om de kinderen zelf te helpen.

“Ja in haar land zij had veel makkelijker contact met de juf dus zij kunt hem begeleiden ook. Dus dat is verschil. Taal maakt de verschil hier. In Syrië zij heeft de ouders meer betrokkenheid gevraagd via de school. Maar hier, nee, voor haar niet.”

Yasmin – Ouder (tolk)

De meeste ouders hebben niet veel contact met het maatje en zien het maatje vooral als iemand die hun kinderen helpt. De ouders zijn gevraagd of zij behoefte zouden hebben aan iemand die een soort tussenliggende rol tussen hen en de school zouden spelen, maar hier is over het algemeen geen behoefte aan. De ouders die zijn geïnterviewd geven niet aan dat zij veel moeilijkheden met de school ervaren en zijn daarom ook niet op zoek naar iemand die hen helpt in deze relatie. Zoals de ouders ook beamen is het wel zo dat zij hun kinderen moeilijk kunnen helpen, wat dan ook de reden is dat zij zich hebben aangemeld voor het TOMaatjes project. Zij zien echter niet voor zich hoe het maatje ervoor zou kunnen zorgen dat zij hun kinderen beter kunnen helpen. Een enkele ouder die is gesproken gaf wel aan dat zij bepaalde dingen vraagt aan het maatje over dingen die zij niet begrijpt over wat haar kinderen moeten doen voor school. Het maatje legt dan uit wat de ouders kunnen doen of moeten verwachten, bijvoorbeeld als het gaat om de cito toets. Hierin speelt het maatje wel een belangrijke rol als cultuurbrug.

“Ja ja, als er een probleem is over de ouders dan Christel stuurt een bericht naar ouders jullie moeten zo... zij legt uit. Wat moeten wij doen.”

Salma - Ouder

5. Conclusie & Discussie

Het doel van dit onderzoek was om inzicht te krijgen in hoe het TOMaatjes project kinderen met een vluchtachtergrond ondersteund in het onderwijs. Uit de interviews zijn een aantal thema's naar voren gekomen die belangrijk zijn bij het beantwoorden van de hoofdvraag en deelvragen. (1) *Achterstand vluchtelingenkinderen*: allereerst is onderzocht of de vluchtelingenkinderen een achterstand hebben op school en waarin deze eventuele achterstanden zich uiten. (2) *Beperkte ondersteuningsmogelijkheid ouders*: vervolgens is in kaart gebracht in hoeverre het voor de ouders van deze kinderen moeilijk is om te ondersteunen en waarom. Dit omdat uit onderzoek (Pharos, 2022a) is gebleken dat de ouders van vluchtelingenkinderen minder goed kunnen ondersteunen in de schoolwerkzaamheden van het kind. Dit zou bij kunnen dragen aan de achterstand die deze kinderen mogelijk hebben. (3) *Bijdrage van TOMaatjes*: daarna is gekeken wat de bijdrage van het TOMaatjes project is op deze kinderen. Hierbij is enerzijds gekeken hoe de TOMaatjes bijdragen aan eventuele vooruitgang van de schoolresultaten van de kinderen. (4) *Rol van de cultuurbrug*: anderzijds is gekeken op wat voor manier deze TOMaatjes fungeren als een zogeheten cultuurbrug tussen de ouders en de school en een beter begrip van het schoolsysteem. Zo bleek uit onderzoek (Yohani, 2011) dat zogeheten "cultuurmakelaars" ouders en leerlingen kunnen helpen bij het navigeren en interpreteren van het reguliere onderwijssysteem. Hierbij ondersteunen zij gezinnen om een succesvolle aanpassing aan de school te waarborgen. Er werd geïmpliceerd dat deze rol als "cultuurmakelaar" of cultuurbrug zou kunnen resulteren in dat ouders hun kinderen beter kunnen ondersteunen in de schoolwerkzaamheden.

Aan de hand van deze thema's wordt er antwoord gegeven op de volgende hoofdvraag met bijbehorende deelvragen: "*Hoe kan het TOMaatjes project bijdragen aan een betere ondersteuning van vluchtelingenkinderen in het onderwijs?*".

5.1 Resultaten aan de hand van de deelvragen

Deelvraag 1: "*Hoe zijn de resultaten van vluchtelingenkinderen vooruit gegaan sinds zij worden ondersteund door een TOMaatje volgens de ouders en de maatjes?*"

Om antwoord te geven op deze deelvraag is er allereerst gekeken wat de huidige situatie van de kinderen is op school. Hebben zij überhaupt een achterstand of niet, en zo ja, op wat voor manier speelt een beperkte ondersteuningsmogelijkheid van de ouders hierbij een rol? In het theoretisch kader werd verondersteld dat taal een belangrijke factor is die de integratie van vluchtelingen kan bevorderen of belemmeren. Het is een belangrijk aspect voor het goed kunnen presteren op school (Cerna, 2019). Uit de interviews met de maatjes bleek dat de kinderen die zij begeleiden vaak moeite hebben met de taal, wat resulteert in een beperkte woordenschat, problemen met begrijpend lezen en spelling, en moeilijkheid in andere vakken zoals rekenen. De reden dat ouders hun kinderen aanmelden voor het TOMaatjes project is voornamelijk vanwege deze taalachterstand, maar niet alle kinderen met een taalachterstand scoren slecht op school. Sommige kinderen behalen zelfs goede

cijfers. Daarnaast zijn sommige kinderen erg verlegen en hebben zij moeite met vragen stellen. Ook het onthouden van informatie is iets wat voor sommige kinderen lastig is.

In de literatuur werd al besproken (Pharos, 2022a) dat de ouders van de kinderen vaak de taal niet spreken en niet genoeg kennis van het Nederlandse onderwijssysteem hebben en de rol die van hen wordt verwacht. Hierdoor kunnen zij minder goed ondersteunen in de schoolwerkzaamheden van het kind. Deze beperkte ondersteuningsmogelijkheid van ouders is ook aangetoond op basis van de interviews en speelt een cruciale rol bij de achterstand van deze kinderen. Taalbarrières, onbekendheid met het schoolsysteem en andere verantwoordelijkheden belemmeren de ouderlijke betrokkenheid en de mogelijkheid om hun kinderen effectief te begeleiden en te ondersteunen in hun onderwijsproces.

Studies die in het theoretisch kader zijn behandeld hebben aangetoond dat de inzet van een mentor/maatje positief kan bijdragen aan gedrag, sociale ontwikkeling, emotionele ontwikkeling en schoolprestaties (DuBois et al., 2011) en significant samenhangt met positieve ontwikkelingsuitkomsten (Van Dam et al., 2018). Deelname aan een mentorprogramma stimuleert de schoolprestaties en hulpvragers hebben meer vertrouwen in de toekomst (Dekker, Van Straaten & Kaddouri, 2013). De interviews met de maatjes en ouders hebben deze positieve effecten van een maatje ook aangetoond. Zowel volgens de ouders als volgens de maatjes heeft het TOMaatjes-project positieve effecten op de schoolprestaties van de kinderen en hebben zij meer zelfvertrouwen. Andere studies (Cerna, 2019) die mentorprogramma's specifiek gericht op jongeren met een migratieachtergrond hebben onderzocht tonen aan dat het inzetten van een "buddy" of leraarshulp helpt de integratie te bevorderen en kan fungeren als een taal- en cultuurbrug tussen leerlingen, leraren en ouders. Het inzetten van een leraarshulp bleek volgens deze studie voor die leerlingen aanzienlijke vooruitgang te bewerkstelligen in hun taalontwikkeling. Deze vooruitgang hebben de maatjes en ouders ook gemerkt bij de kinderen. De maatjes hebben verbeteringen gezien in begrijpend lezen, rekenen en woordenschat, evenals betere resultaten bij boekbesprekingen en spreekbeurten. Ook de ouders merkten verbeteringen in de Nederlandse taal en begrijpend lezen.

Uit de literatuur is ook gebleken dat schoolprogramma's vaak niet voorzien in de basistaalvaardigheden en sociale vaardigheden die vluchtelingenkinderen nodig hebben (Essomba, 2017). De maatjes bieden persoonlijke aandacht en extra begeleiding, waardoor kinderen meer zelfvertrouwen krijgen en zich beter kunnen uitdrukken dan op school. Uit de interviews met de maatjes en ouders blijkt dat die extra hulp en aandacht die de kinderen krijgen één van de belangrijkste aspecten is aan het TOMaatjes project. Deze persoonlijke aandacht bovenop de reguliere lessen is volgens de ouders en de maatjes essentieel voor het meekomen van deze kinderen in de klas. De maatjes bieden ook sociaal-emotionele steun wat de kinderen helpt bij hun motivatie en schoolprestaties. Ze ontwikkelen diepere banden met de kinderen en hun gezinnen, en sommige maatjes richten zich ook op het psychisch welbevinden van de kinderen. Sommige maatjes proberen positief gedrag te stimuleren en geven veel positieve feedback om de kinderen te motiveren en hun zelfvertrouwen te vergroten.

Deelvraag 2: *“Hoe dragen de TOMaatjes bij aan een betere relatie tussen de ouders en de school en een beter begrip van het schoolsysteem?”*

Meerdere studies die in het theoretisch kader zijn behandeld hebben aangetoond dat de samenwerking tussen school en ouders een belangrijke rol speelt bij het aanpassingsproces van vluchtelingkinderen aan scholen en het onderwijssysteem en van vitaal belang is bij de aanpak van de schoolbehoeften van kinderen (Zengin & Atas-Akdemir, 2020; Yohani, 2011). Betrokkenheid van ouders bij het onderwijs van hun kinderen kan helpen bij het vergaren van hogere schoolresultaten (Zengin & Atas-Akdemir, 2020). Uit de interviews met de ouders is gebleken dat het contact tussen de ouders en de scholen over het algemeen goed verloopt. De ouders ervaren weinig moeilijkheden in de relatie met de school. Buiten dat de taalbarrière soms moeilijk is verloopt de communicatie goed, en begrijpen zij meestal wat er wordt gezegd en wat de ontwikkelpunten zijn van hun kinderen. Echter geven zij aan dat er weinig sprake is van samenwerking met de scholen. Buiten ouderavonden is er niet veel contact met de school. Volgens de ouders weten de scholen dat zij moeilijk kunnen begeleiden omdat zij simpelweg de taal niet goed spreken. Uit de literatuur bleek dan ook dat het gezien de omstandigheden waarmee nieuw aangekomen gezinnen te maken hebben, waaronder gebrekkige taalvaardigheid, vaak onduidelijk is hoe deze samenwerking moet worden ontwikkeld en beheerd, zowel voor de ouders maar ook voor de scholen (Dovigo et al., 2020). Omdat er geen sprake is van samenwerking tussen beide partijen en uit dit onderzoek niet naar voren komt dat hier een bepaalde verwachting/behoefte naar is spelen de maatjes geen mediërende rol tussen de ouders en de school. Wel nemen de maatjes contact op met de scholen om te achterhalen met welke zaken het kind moeilijkheden heeft. Met deze informatie willen zij hun bijles beter aan kunnen sluiten op het kind. De maatjes focussen zich dan ook vooral op het kind en hoe zij die het beste kunnen ondersteunen.

Uit de literatuur blijkt daarnaast dat ouders moeilijkheden kunnen ondervinden om zich vertrouwd te maken met de cultuur van het nieuwe onderwijssysteem (Cerna, 2019) en dat het vaak niet duidelijk is welke rol van hen wordt verwacht in relatie tot het onderwijssysteem (Thomas, 2016). Uit de meeste interviews blijkt niet dat de ouders moeilijkheden ervaren met de cultuur van het nieuwe onderwijssysteem en welke rol van hen wordt verwacht, omdat er simpelweg niet veel van hen wordt verwacht. Ook werd in het theoretisch kader verondersteld dat vluchtelingkinderen uitdagingen zouden kunnen ervaren met de aanpassing aan een nieuw curriculum en soms ook aan een nieuwe leerstijl (Crul et al., 2017). Uit de interviews met de maatjes en ouders lijkt het niet alsof kinderen hier moeite mee hebben. Sommige kinderen zijn al vanaf jonge leeftijd in Nederland en weten niet beter, of zijn wellicht nog te jong om hier echt bij stil te staan. Wel blijkt uit de interviews dat er een gebrek aan inzicht is in het Nederlandse schoolsysteem door de ouders en kinderen, wat soms voor extra uitdagingen zorgt. De kinderen passen zich over het algemeen goed aan aan het Nederlandse schoolsysteem, maar sommigen vinden het moeilijk om het te begrijpen en hebben weinig zicht op hun toekomstige loopbaan mogelijkheden. Sommige maatjes spelen dan ook een belangrijke rol als het gaat om een beter begrip van het schoolsysteem door de ouders, maar ook door de kinderen. Zij

fungeren hierbij als een zogeheten cultuurbrug waarbij zij ouders en kinderen helpen met het navigeren door Nederland. Dit komt overeen met het concept van cultuurmakelaar zoals besproken in het theoretisch kader. Cultuurmakelaars kunnen ouders en leerlingen helpen bij het navigeren en interpreteren van het reguliere onderwijssysteem (Yohani, 2011). Zo helpen de maatjes met vragen van kinderen als het gaat om hun loopbaan en het uitkiezen van een goede middelbare school. Ook helpen zij de ouders wanneer zij vragen hebben over het schoolsysteem of moeilijkheden ervaren met het interpreteren van rapporten. Daarnaast geven zij algemene tips aan de kinderen en ouders zoals dat zij zo veel mogelijk boekjes moeten lezen, naar het jeugdjournaal moeten kijken en dat zij naar de bibliotheek moeten gaan.

Deelvraag 3: *“Op welke manier kunnen ouders door het TOMaatjes project beter ondersteunen in de schoolwerkzaamheden van het kind?”*

De maatjes spelen niet zozeer een rol in het ondersteunen van de ouders als het gaat om de schoolwerkzaamheden van hun kinderen. Zo is het volgens de maatjes dan ook niet zinvol om bijvoorbeeld grammatica aan de ouders uit te leggen zodat zij dit aan hun kinderen kunnen uitleggen. Wel spelen maatjes een rol in de overdracht van culturele kennis. Het concept van een cultuurmakelaar geïntroduceerd door Yohani (2011) zou een belangrijke rol kunnen spelen bij het ondersteunen van gezinnen om een succesvolle aanpassing aan de school te waarborgen. Zo kunnen zij, zoals al benoemd in het theoretisch kader, helpen bij de overdracht van culturele kennis om de communicatie, praktijk of relaties te verbeteren. Cultuurmakelaars kunnen hierbij optreden als een soort mentor waarbij zij een aantal activiteiten ondernemen om multiculturele gezinnen voor te lichten en bij te staan (Yohani, 2011). Sommige maatjes leggen bijvoorbeeld uit wat de ouders kunnen verwachten als het gaat om de Cito-toets en hoe het werkt na de basisschool als het gaat om welke mogelijkheden er zijn. Ook de tips die maatjes geven aan de ouders zoals het kijken naar het jeugdjournaal en het bezoeken van bibliotheken kan de ouders handvaten geven. Op die manier ondersteunen de maatjes door het vergroten van de kennis en betrokkenheid van de ouders. Door ouders betrokken te maken kunnen zij op een andere manier aansluiten bij de loopbaan van hun kind. Hierdoor krijgen zij handvaten om een meer ondersteunende en motiverende rol te kunnen aannemen wat een positieve impact zou kunnen hebben op de schoolresultaten van het kind. Deze rol is dan niet inhoudelijk, maar daarom niet minder belangrijk.

5.2 Het maatje als vertrouwenspersoon en cultuurbrug

Zoals besproken geven sommige maatjes sociaal-emotionele steun, maar niet alle maatjes doen dit. Ook ontstaat deze vertrouwensband meestal niet direct zodra het maatjes traject is gestart, maar is dit iets wat zich ontwikkelt. Volgens Crul (2003) is de vraag hoe een vertrouwensrelatie tussen een mentor en mentee kan worden gekweekt een belangrijke die vaak wordt gesteld. In zijn onderzoek blijkt uit de praktijk dat het opbouwen van vertrouwen tijd kost. De mentor relatie wordt opgedeeld in

vier fases; de kennismakingsfase, de intensieve begeleidingsfase, de verdiepingsfase en de fase waarin de mentorrelatie wordt afgesloten. In de verdiepingsfase komt de nadruk te liggen op meer informeel contact waarin sociaal-emotionele steun belangrijker wordt en uitstapjes worden ondernomen. Er ontstaat vaak na verloop van tijd een vriendschappelijke relatie. In deze fase komen ook persoonlijkere vragen over studiedoelen aan bod die meer gaan over wat voor persoon de leerling is, met wat voor capaciteiten, en wat voor ambities (Crul, 2003).

Deze studie draagt bij aan bestaande kennis over het ontstaan van een vertrouwensband in de zogeheten verdiepingsfase. Daarnaast breiden de huidige bevindingen de bestaande kennis uit. Als we kijken naar de maatjestrjecten die zijn geanalyseerd kunnen we de verschillende fases zoals benoemd door Crul (2003) ook terugzien in deze bevindingen. Zo vindt ook in deze maatjestrjecten eerst de kennismakingsfase plaats waarin het maatje en de ouders het eerste contact met elkaar leggen en elkaar gaan ontmoeten, vaak bij het gezin thuis met het kind erbij. Daarna volgt de intensieve begeleidingsfase, waarin zij allereerst aan de slag gaan met de taalachterstand. Dit is dan ook vaak één van de belangrijkste leer- en studieproblemen die meteen opvalt. Ook focussen zij zich op eventuele andere leer- en studieproblemen van het kind zoals moeilijkheden met begrijpend lezen en rekenen. Daarna bekijken de maatjes hoe de kinderen eigenlijk zelf leren en kijken ze hoe ze dat kunnen verbeteren door hen te ‘leren leren’. Zij leggen bijvoorbeeld uit hoe zij een bepaalde opgave het beste kunnen aanpakken of hoe je door middel van logisch denken iets kunt oplossen. Naarmate de mentorrelatie zich verdiept en het maatje en het kind elkaar steeds beter leren kennen ontstaat er in sommige gevallen na verloop van tijd een vriendschappelijke relatie waarbij er een vertrouwensband ontstaat. Niet bij alle koppels is er sprake van een verdiepingsfase. Intensieve studiebegeleiding is hierbij de belangrijkste insteek van de relatie. De bijles is vaak maar één uur per week, en er is in sommige gevallen gewoonweg niet genoeg tijd om een vertrouwensrelatie op te bouwen. Ook is er niet vanuit alle maatjes de interesse om een vertrouwensrelatie op te bouwen. Op basis van de koppels waarin die vertrouwensband wel ontstaat kunnen een aantal kenmerken worden opgemerkt die hieraan bijdragen. Zo is het geven van studieadvies iets wat buiten de ondersteuning in de schoolwerkzaamheden door sommige maatjes als extra’s wordt aangeboden. Hierbij fungeren de maatjes als een zogeheten cultuurbrug en adviseren zij over mogelijkheden in de studieloopbaan van het kind. Opgemerkt kan worden dat de maatjes die studieadvies geven jonger zijn en zelf nog studeren of enigszins recentelijk nog hiermee bezig waren. Anderzijds spelen sommige maatjes ook een rol als cultuurbrug in de zin van dat zij Nederlandse normen en waarden over brengen en bepaalde Nederlandse gebruiken uitleggen. Ook oudere maatjes doen dit wanneer zij een vertrouwensrelatie hebben opgebouwd in de verdiepingsfase. Daarnaast bespreken sommige maatjes met het kind elkaars privéleven en onderzoeken bij de kinderen wat hen beweegt of juist tegenwerkt. Wanneer een kind bijvoorbeeld niet goed mee doet in de bijles of moeilijkheden heeft op school proberen zij te achterhalen wat achterliggende redenen hiervoor zouden kunnen zijn. Zij kijken verder dan “het kind heeft er geen zin in” en zoeken alternatieve verklaringen. Opvallend is dat het allemaal vrouwen zijn die dit doen. Zij

zijn meer dan de mannelijke maatjes bezig met diepere sociaal-emotionele aspecten die ook hun onderwijsresultaten zouden kunnen beïnvloeden. Anderzijds zijn er ook vertrouwensrelaties opgebouwd waarbij de maatjes zowel mannen als vrouwen waren en er echt een vriendschapsband is ontstaan tussen het kind/gezin en uitstapjes werden ondernomen. Of het geslacht van het kind overeenkwam met het geslacht van het maatje in de match lijkt geen rol te spelen bij het ontstaan van deze vertrouwensrelatie. Wel praten de mannen over het algemeen minder over het privéleven van de kinderen en zijn zij minder op zoek naar die diepere laag. Echter zijn zij net als de vrouwelijke maatjes bezig met het vergroten van het zelfvertrouwen van de kinderen door hen positief te stimuleren. Hierbij dragen zij bij aan het ontwikkelen van een positief zelfbeeld.

Nog een factor in het ontstaan van een vertrouwensrelatie dat mogelijk een rol speelt is dat sommige maatjes zelf een migratieachtergrond hebben of in hun privéleven of werkveld veel te maken hebben met deze groep. Zij hebben hierdoor wellicht een grotere maatschappelijke interesse in deze groep en zijn goed op de hoogte wat betreft er in het algemeen bekend is over de moeilijkheden die deze kinderen kunnen ervaren in hun leven. Volgens Crul (2003) is het bij sociaal-emotionele vraagstukken van belang dat de mentor de achtergrond kent van de mentee en de sociale en emotionele aspecten kan inschatten die een rol spelen bij het begrijpen van de vraagstukken. De mentor kan wellicht vanuit eigen kennis en ervaring makkelijker aansluiten bij het kind en kan hierdoor makkelijker instrumenten aandragen om met de problemen om te gaan.

5.3 Implicaties en maatschappelijke toepassing

Op basis van de resultaten en conclusies van dit onderzoek kunnen verschillende implicaties voor OpenEmbassy, beleidsimplicaties en maatschappelijke toepassingen worden geïdentificeerd. Mocht het TOMaatjes project zich meer willen richten op het inzetten van maatjes als cultuurbruggen en vertrouwenspersonen zouden maatjes getraind kunnen worden om zo'n rol te vervullen. Hierbij kunnen we leren van de maatjes die al succesvol zijn in het vervullen van de rol als cultuurburg en vertrouwenspersoon. Het blijkt dat vrouwelijke maatjes vaak beter in staat zijn om een vertrouwensrelatie op te bouwen waarin persoonlijke onderwerpen besproken kunnen worden. Het kan nuttig zijn om te onderzoeken welke eigenschappen en benaderingen vrouwen inzetten om dit te bereiken, zodat deze inzichten kunnen worden gedeeld met andere maatjes. Zo zouden maatjes getraind kunnen worden in het bieden van sociale en emotionele steun aan de kinderen wat hen kan helpen een vertrouwensband op te bouwen. De training zou bijvoorbeeld kunnen omvatten hoe ze een veilige omgeving kunnen creëren waarin kinderen zich open kunnen stellen. Daarnaast zouden er ook trainingen aangeboden kunnen worden waarin het bewustzijn van de verschillende culturele achtergronden en de uitdagingen waarmee kinderen met een vluchtachtergrond te maken kunnen krijgen worden vergroot. Hierdoor kunnen ook maatjes zonder migratieachtergrond zich makkelijker verplaatsen in het kind en inspelen op specifieke behoeften. Ook kan OpenEmbassy een peer-to-peer learning inzetten. Maatjes die zelf jonger zijn en nog studeren of recentelijk hebben gestudeerd kunnen

worden aangemoedigd om ervaringen en inzichten te delen met kinderen. Dit kan een meer gelijkwaardige dynamiek creëren en de kinderen helpen zich beter begrepen en ondersteund te voelen. Maatjes zouden daarnaast toegang moeten hebben tot ondersteuning en feedbackmechanismen vanuit OpenEmbassy. Door regelmatige supervisie, intervisiebijeenkomsten en trainingssessies kunnen maatjes hun ervaringen delen, advies krijgen en van elkaar leren. Dit kan helpen bij het ontwikkelen van hun vaardigheden als vertrouwenspersonen en cultuurbruggen.

Daarnaast zouden beleidsmakers de nadruk kunnen leggen op het verbeteren van taalonderwijsprogramma's en het bieden van extra ondersteuning aan vluchtelingenkinderen om hun taalvaardigheid te verbeteren en hun schoolprestaties te bevorderen. Ook andere maatschappelijke organisaties en scholen zouden zich meer kunnen richten op het aanbieden van taalondersteuning. Dit zou kunnen variëren van taallessen tot leesgroepen en conversatiepartners. Daarnaast zouden beleidsmaatregelen gericht kunnen zijn op het verstrekken van informatie en hulp aan ouders, zoals taallessen, workshops over het schoolsysteem en educatieve materialen om de betrokkenheid van ouders te vergroten. Ook zouden scholen initiatieven kunnen ontwikkelen om ouders actiever te betrekken, zoals meer ouderavonden en oudercursussen. Hierbij kunnen ouders worden ondersteund in het begrijpen van het schoolsysteem en bij het ondersteunen van hun kinderen bij schoolwerkzaamheden. Vanwege de positieve uitkomsten van het TOMaatjes-project zouden beleidsmakers daarnaast kunnen overwegen om dergelijke mentorprogramma's uit te breiden en te ondersteunen. Op basis van de rol van TOMaatjes als cultuurbrug kunnen maatschappelijke organisaties ook programma's ontwikkelen die gericht zijn op het trainen en inzetten van cultuurmakelaars of mentoren die vluchtelingenkinderen en ouders ondersteunen bij het navigeren door het onderwijssysteem, het begrijpen van de cultuur en gebruiken op school, en het bieden van algemene ondersteuning en begeleiding.

5.4 Tekortkomingen en mogelijk vervolgonderzoek

Zoals besproken in het methodologie hoofdstuk bracht het werken met een tolk moeilijkheden met zich mee die mogelijk de resultaten van het onderzoek kunnen hebben beïnvloed. Zo kunnen er details verloren zijn gegaan in de vertaling en hebben geïnterviewden mogelijk beperkte informatie verstrekt vanwege verstoringen en vertragingen in de communicatie. Alhoewel de tolk werd ingezet om de taalbarrière te overbruggen bleef er een taalbarrière bestaan waarin veel miscommunicatie en onduidelijkheden over de vragen ontstonden. Sommige interviews werden daarom zonder tolk afgenomen, maar zelfs bij ouders die redelijk Nederlands spraken, was het moeilijk om de gewenste antwoorden te verkrijgen. Het was lastig om diepgang in de interviews te bereiken, en daarnaast hadden sommige ouders weinig tijd of behoefte aan uitgebreide gesprekken.

Verder bestaat het risico van sociaal wenselijke antwoorden van zowel de maatjes als de ouders. Zo is het mogelijk dat maatjes positievere antwoorden gaven over de bijdrage van hun ondersteuning op de kinderen dan zij daadwerkelijk ervoeren. Dit kan te maken hebben met de wens

om een goed beeld van zichzelf te presenteren. Sommige maatjes waren echter eerlijk over hun onzekerheden en moeilijkheden bij het beoordelen van de effecten van hun ondersteuning. Ook de ouders kunnen sociaal wenselijke antwoorden hebben gegeven omdat zij zich wellicht niet negatief wilden uiten over het project. Omdat veel ouders de onderzoeker zagen als onderdeel van de organisatie wilden zij misschien niet ondankbaar overkomen door bijvoorbeeld te verkondigen dat het project weinig bijdraagt voor hun kinderen en het maatje niet veel ondersteuning biedt.

Van sommige ouders en maatjes die zijn geïnterviewd liep het TOMaatjes-traject nog niet heel lang. Dit maakte het lastig om conclusies te trekken over de daadwerkelijke bijdrage van die specifieke match omdat de begeleiding misschien nog te kort was om hier uitspraken over te doen. Daarnaast hadden niet alle maatjes goed zicht op hoe het kind het daadwerkelijk doet op school, of wisten zij niet wat bijvoorbeeld het rapportcijfer eerst was en wat het nu is. Hierdoor kan het zijn dat zij wel aangaven dat zij vooruitgang merkten bij de kinderen, maar dit kon niet altijd direct gelinkt worden aan dat zij ook daadwerkelijk betere resultaten behaalden op school. Deze vooruitgang is dus puur vanuit het eigen inzicht van het maatje.

Doordat dit onderzoek een aantal tekortkomingen kent waaronder de moeilijkheden die de tolk met zich mee bracht zou mogelijk vervolgonderzoek waarin gebruik wordt gemaakt van een tolk die beide talen vloeiend spreekt waardevol zijn. Hierdoor zal er minder miscommunicatie plaatsvinden en kan er dieper worden ingegaan op bijvoorbeeld de beperkte ondersteuningsmogelijkheid van de ouders. Dit bleef in dit onderzoek vanuit de ouders namelijk relatief op de oppervlakte. Daarnaast zou het waardevol zijn om in mogelijk vervolgonderzoek interviews af te nemen met de leerkrachten en wellicht de kinderen zelf. In dit interview werd vanuit de ouders en maatjes bijvoorbeeld verteld waarin de kinderen moeilijkheden ervoeren en waarin zij verbeterden door het TOMaatjes project. Door dit van de kinderen zelf en ook vanuit de leerkrachten te horen wordt een ander perspectief geboden wat wellicht andere zaken aan het licht kan brengen. Ook kan onderzoek naar hoe de leerkrachten aankijken tegen de samenwerking met de ouders een zeer waardevolle aanvulling zijn op dit onderzoek. In dit onderzoek is dit perspectief namelijk alleen vanuit de ouders geboden.

Daarnaast is uit het onderzoek gebleken dat sommige maatjes meer dan anderen de rol op zich nemen van een zogeheten cultuurbrug en vertrouwenspersoon. Alhoewel uit het onderzoek bepaalde implicaties gemaakt kunnen worden over wat deze maatjes onderscheid van de andere maatjes is meer onderzoek nodig om volledig beeld te krijgen van de kenmerken van deze maatjes. Ook blijkt uit het onderzoek dat moeilijkheden in het schoolsysteem door kinderen en ouders invloed kan hebben op de schoolresultaten en ondersteuningsmogelijkheid van ouders. Echter, hoe dit exact werkt, en waar de kinderen en ouders behoefte aan zouden hebben om hierin beter ondersteund te worden is niet volledig duidelijk. Extra onderzoek waarin wordt onderzocht hoe deze mechanismen precies werken zal erg waardevol zijn.

Literatuurlijst

- Adams-Ojugbele, R. O., & Mashiya, N. (2020). Interventions supporting the integration of refugee children in the primary school life: Roles of the child's contexts of development. *The Journal for Transdisciplinary Research in Southern Africa*, 16(1). <https://doi.org/10.4102/td.v16i1.769>
- Baarda, B. (2014). *Dit is onderzoek! Handleiding voor kwantitatief en kwalitatief onderzoek*. Groningen/ Houten: Noordhoff Uitgevers
- Bastiaansen, Ditters, Wiegman, Schrier, & Bastiaan. (2021). *Mentoren en maatjes voor jongeren: Sterke kanten en uitdagingen bij informele steun*. Nederlands Jeugdinstituut. <https://www.nji.nl/sites/default/files/2021-10/Mentoren%20en%20maatjes%20voor%20jongeren.pdf>
- Bekerman, Z., & Geisen, T. (2011). *International Handbook of Migration, Minorities and Education: Understanding Cultural and Social Differences in Processes of Learning*. Springer Publishing.
- Bispo Júnior, J. O. C. A. (2022b). Social desirability bias in qualitative health research. *Revista De Saude Publica*, 56, 101. <https://doi.org/10.11606/s1518-8787.2022056004164>
- Block, K., Cross, S., Riggs, E. & Gibbs, L. (2014). Supporting schools to create an inclusive environment for refugee students. *International Journal of Inclusive Education*, 18(12), 1337-1355, DOI: 10.1080/13603116.2014.899636
- Boeije, H. (2010). *Analysis in qualitative research*. Los Angeles: SAGE Publications.
- Boeije, H., 't Hart, H., & Hox, J. (2009). *Onderzoeksmethoden*. Amsterdam: Boom.
- Bryman, A. (2016). *Social Research Methods*. Oxford University Press.
- Bryman, A. (2012). *Social research methods*. Oxford: Oxford University Press.
- Cerna, L. (2019). Refugee education: Integration models and practices in OECD countries. *OECD Education Working Papers*. <https://doi.org/10.1787/a3251a00-en>
- Charmaz, K. (2014). *Constructing Grounded Theory*. SAGE.

- Crul, M. (2003). Student mentoring onder allochtone jongeren. Een methodiek in ontwikkeling. *Pedagogiek*, 23(1), 21–39. <https://dspace.library.uu.nl/handle/1874/187638>
- Crul, M., Keskiner, E., Schneider, J., Lelie, F., & Ghaemina, S. (2017). NO LOST GENERATION? EDUCATION FOR REFUGEE CHILDREN.A COMPARISON BETWEEN SWEDEN, GERMANY, THE NETHERLANDS AND TURKEY. *European University Institute 2017*. <https://doi.org/10.2870/30835>
- COA. (z.d.). *Kinderen in de opvang*. www.coa.nl. <https://www.coa.nl/nl/kinderen-de-opvang>
- Dekker, F., Straaten, R. van & Kaddouri, I. el (2013). *Maatjes gezocht. De impact van maatjeswerk en de campagne van het Oranje Fonds*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Dovigo, F., et al. (2020). *An Overview of Refugee Education in Europe* [KA203 Strategic Partnerships for Higher Education]. Aarhus University 2020. https://projects.au.dk/fileadmin/ingen_mappe_valgt/ITIRE_Report.pdf
- DuBois, D. L., Portillo, N., Rhodes, J. E., Silverthorn, N., & Valentine, J. C. (2011). How effective are mentoring programs for youth? A systematic assessment of the evidence. *Psychological Science in the Public Interest*, 12(2), 57-91.
- Essomba, M. (2017), “The right to education of children and youngsters from refugee families in Europe”, *Intercultural Education*, Vol. 28/2, pp. 206-218, <http://dx.doi.org/10.1080/14675986.2017.1308659>.
- Ince D., Yperen, T. A. van, Valkestijn, M. (2018). *Top tien beschermende factoren voor een positieve ontwikkeling van jeugdigen*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Jeynes, W. (2005). Parental involvement and student achievement: a meta-analysis. *Harvard Family Research Project*. Retrieved from <http://www.hfrp.org/publications-resources/browse-our-publications/parental-involvement-and-student-achievement-a-meta-analysis>.
- Ministerie van Algemene Zaken. (2021). *Wanneer mag mijn kind naar de basisschool?* Rijksoverheid.nl. <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/basisonderwijs/vraag-en-antwoord/wanneer-mag-mijn-kind-naar-de-basisschool>

- Ministerie van Justitie en Veiligheid. (2020). *Gaan kinderen van asielzoekers naar school?* Rijksoverheid.nl. <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/asielbeleid/vraag-en-antwoord/onderwijs-asielzoekerskinderen>
- Nonchev, A., & Tagarov, N. (2012). *Integrating refugee and asylum-seeking children in the educational systems of EU Member States*. https://ec.europa.eu/migrant-integration/library-document/integrating-refugee-and-asylum-seeking-children-educational-systems-eu-member-0_en
- Onderwijsraad. (2017). Vluchtelingen en onderwijs. <https://www.onderwijsraad.nl/binaries/onderwijsraad/documenten/adviezen/2017/02/23/vluchtelingen-en-onderwijs/Vluchtelingen-en-onderwijs.pdf>
- Open Embassy. (2022). *Over dit project*. <https://www.openembassy.nl/thuisonderwijsmaatjes/over-dit-project/>
- Pastoor, L. (2016), “Rethinking refugee education: principles, policies and practice from a European perspective”, *Annuaire Review of Comparative and International Education*, Vol. 30, pp. 107-116.
- Pharos. (2022a). *Handreiking kinderen met een vluchtachtergrond op school. Praktische informatie en tips voor de begeleiding van vluchtelingenkinderen in het basisonderwijs*. <https://www.pharos.nl/kennisbank/handreiking-kinderen-met-een-vluchtachtergrond-op-school/>
- Pharos. (2022b). *Welbevinden op school*. <https://www.pharos.nl/infosheets/welbevinden-op-school/>
- Pharos. (2022c). *Asielzoekers, vluchtelingen, statushouders - Vroegsignalering psychische klachten en Protect vragen*. <https://www.pharos.nl/infosheets/asielzoekers-vluchtelingen-statushouders-vroegsignalering-psychische-klachten-en-protect-vragen/>
- Rutter, J. (2004). Review: Educational Interventions for Refugee Children: Theoretical Perspectives and Implementing Best Practice. *Journal of Refugee Studies*, 17(4), 488–489. <https://doi.org/10.1093/jrs/17.4.488>
- Smaling, A. (2021). Sensitizing concepts, wat kun je ermee? *KWALON*, 26(1), 65–67. <https://doi.org/10.5117/kwa2021.1.007.smal>

- Sociaal en Cultureel Planbureau, Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum & Centraal Bureau voor de Statistiek. (2005). *Jaarrapport Integratie 2005*.
https://repository.scp.nl/bitstream/handle/publications/1006/Jaarrapport_Integratie_2005.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Thomas, R.L. (2016) The Right to Quality Education for Refugee Children Through Social Inclusion. *J. Hum. Rights Soc. Work* **1**, 193–201 (2016). <https://doi.org/10.1007/s41134-016-0022-z>
- Tracy, S. J. (2013). *Qualitative Research Methods: Collecting Evidence, Crafting Analysis, Communicating Impact*. <http://ci.nii.ac.jp/ncid/BB14409512?l=en>
- UNHCR (2017), *Left Behind: Refugee Education in Crisis*, <https://www.unhcr.org/59b696f44.pdf>.
- UNHCR (2019). *Global Trends. Forced Displacement in 2018*, Geneva: United Nations High Commissioner for Refugees. Retrieved from: <https://www.unhcr.org/5d08d7ee7.pdf> (Retrieved on 31/05/20)
- Van Burg, J. C. (2011). Kwaliteitscriteria voor ontwerpgericht wetenschappelijk onderzoek. In J. van Aken, & D. Andriessen (editors), *Handboek ontwerpgericht wetenschappelijk onderzoek: Wetenschap met effect* (blz. 146- 164). Boom Lemma.
- Van Dam, L., Smit, D., Wildschut, B., Branje, S. J. T., Rhodes, J. E., Assink, M., & Stams, G. J. J. M. (2018). Does Natural Mentoring Matter? A Multilevel Meta-analysis on the Association Between Natural Mentoring and Youth Outcomes. *American Journal of Community Psychology*, *62*, 203- 220.
- Verhoeven, N. (2018). *Wat is onderzoek?: praktijkboek voor methoden en technieken*.
- Vrij, A., Leal, S., Mann, S., Dalton, G., Jo, E., Shaboltas, A., Khaleeva, M., Granskaya, J., & Houston, K. (2017). Using the model statement to elicit information and cues to deceit in interpreter-based interviews. *Acta Psychologica*, *177*, 44–53. <https://doi.org/10.1016/j.actpsy.2017.04.011>
- Yohani, S. (2011). Educational Cultural Brokers and the School Adaptation of Refugee Children and Families: Challenges and Opportunities. *Journal of International Migration and Integration*. <https://doi.org/10.1007/s12134-011-0229-x>

Zengin, M. & Ataş-Akdemir, Ö. (2020). Teachers' views on parent involvement for refugee children's education. *Journal of Computer and Education Research*, 8 (15), 75-85. DOI: 10.18009/jcer.649547